

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2002:10

*Lausunnot henkilövahinko-
toimikunnan mietinnöstä*

Tiivistelmä

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2002:10

*Lausunnot henkilövahinko-
toimikunnan mietinnöstä*

Tiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2002

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-073-3
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.5.2002

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Lainsäädäntöneuvos Katri Kummoinen</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä</p>		
<p>Julkaisun nimi</p> <p>Lausunnot henkilövahinkotoimikunnan mietinnöstä. Tiivistelmä</p>			
<p>Julkaisun osat</p> <p>1. Johdanto 2. Yhteenvedo lausunnoista 3. Yksityiskohtaiset kannanotot LIITE: Luettelo viranomaisista ja yhteisöistä, joilta oikeusministeriö pyysi lausuntoa</p>			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Oikeusministeriö pyysi 21 päivänä joulukuuta 2001 lausuntoa henkilövahinkotoimikunnan mietinnöstä (Komiteamietintö 2001:11) 56 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi Korkeimmalle oikeudelle varattiin tilaisuus lausua mietinnöstä. Lausunnon antoivat 49 viranomaista ja yhteisöä.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Vahingonkorvausoikeus, henkilövahinko, elatuksen menetys, aineeton vahinko, henkinen kärsimys, kolmannelle aiheutettu vahinko</p>			
<p>Muut tiedot</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2002:10</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-073-3</p>	
<p>Kokonaissivumäärä 34</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

SISÄLLYSLUETTELO

LAUSUNTOTIIVISTELMÄ	2
1. Johdanto	2
2. Yhteenvedo lausunnoista	2
3. Yksityiskohtaiset kannanotot	3
3.1. Vahingonkorvauslaki	3
Vahingonkorvaussäännösten tavoitteista ja merkityksestä.....	3
5 luku. Korvattava vahinko	4
Luvun rakenne.....	4
Henkilövahingon määrittely laissa	4
1 §.....	5
2 §.....	5
2 a §.....	8
2 b §.....	8
2 c §.....	10
2 d §.....	12
3 §.....	13
4 §.....	14
4 a §.....	16
4 b §.....	17
6 §.....	17
7 §.....	22
8 §.....	23
9 §.....	25
10 §.....	27
7 luku. Erinäisiä säännöksiä	28
3 §.....	28
Taloudelliset vaikutukset	29
3.2. Liikennevakuutuslaki	29
6 § 1 mom.	29
3.3. Potilasvahinkolaki	30
3 §. Korvauksen määrääminen.....	30
3.4. Raideliikennevastuulaki	30
12 §. Korvattava vahinko	30
3.5. Rikosvahingot	30
3.6. Sairasvakuutuslaki	31
3.7. Tapaturmavakuutuslaki	31
3.8. Muuta	32
LIITE.....	33

1. JOHDANTO

Henkilövahinkotoimikunnan mietintö valmistui 29 päivänä marraskuuta 2001. Toimikunta ehdottaa henkilövahingon, elatuksen menetyksen ja kärsimyksen korvaamista koskevien vahingonkorvauslain (412/1974) säännösten uudistamista.

Ehdotuksen perustavoitteena on selkeyttää ja täsmentää henkilöön kohdistuvien vahinkojen korvaamista koskevaa sääntelyä ja siten parantaa sekä vahinkoa kärsineiden että korvausvelvollisten asemaa. Ehdotetuissa säännöksissä erotettaisiin nykyistä selkeämmin toisaalta henkilövahingosta johtuvien aineettomien vahinkojen korvaaminen ja toisaalta henkilöön kohdistuvien loukkausten aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. Lisäksi henkilövahingon perusteella aineettomasta vahingosta suoritettavien korvausten korvausaiheet määriteltäisiin nykyistä johdonmukaisemmalla tavalla. Korvauskäytännön yhdenmukaistamisen edistämiseksi lakiin ehdotetaan yhtäältä otettavaksi nykyistä täsmällisemmät säännökset korvauksen määräämisen perusteista ja toisaalta perustettavaksi henkilövahinkoasiain neuvottelukunta, jonka yhtenä tehtävänä olisi antaa yleisiä suosituksia aineettomista vahingoista suoritettavien korvausten määristä.

Ehdotetut säännökset vastaavat suurelta osin nykyistä korvauskäytäntöä. Eräiltä osin vahinkoa kärsineen ja hänen läheistensä korvaussuojaa ehdotetaan laajennettavaksi. Tahallisen tai törkeän huolimattoman teon seurauksena surmansa saaneen läheisellä olisi oikeus saada korvaus hänelle kuolemantapauksen seurauksena aiheutuneesta henkilövahingosta johtuvista taloudellisista menetyksistä. Oikeus saada korvausta elatuksen menetyksestä ei olisi enää rajattu niihin henkilöihin, joiden elatuksesta surmansa saanut oli ollut lain nojalla velvollinen huolehtimaan. Korvaussuojan laajenemista merkitsisi myös ehdotettu kärsimyksen korvaamista koskeva säännös, jonka mukaan oikeus saada korvausta olisi muiden ohella sillä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu. Lakiin ehdotetaan otettavaksi myös nimenomainen säännös henkilövahingon kärsineen läheisten oikeudesta saada korvaus kuluista ja ansionmenetyksestä, jotka heille aiheutuvat henkilövahingon kärsineen hoitamisesta ja muista vahingosta johtuvista toimenpiteistä.

Oikeusministeriö pyysi 21 päivänä joulukuuta 2001 mietinnöstä lausuntoa 56 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lisäksi Korkeimmalle oikeudelle varattiin tilaisuus lausua mietinnöstä. Lausunnon antoivat 49 viranomaista ja yhteisöä. Viranomaiset ja yhteisöt, joilta lausuntoa pyydettiin ja jotka sen antoivat, on lueteltu tiivistelmän liitteessä.

2. YHTEENVETO LAUSUNNOISTA

Valtaosa lausunnonantajista pitää toimikunnan ehdotuksia oikeasuuntaisina. Ne ovat lausunnonantajien mukaan omiaan edistämään yhtenäisen oikeus- ja korvauskäytännön muotoutumista. *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n* mukaan on hyvä, että vahingonkorvaussääntelyn uudistamiseen on viimein ryhdytty, mutta toimikunta ei SAK:n mukaan kuitenkaan ole esittänyt riittäviä korjauksia vahingonkär-

sijän oikeuksiin. Henkilövahinkojen korvattavuutta tulisi laajentaa ja korvaustasoa parantaa, erityisesti kun kysymys on työelämän vahinkotilanteista.

Yksittäisistä ehdotuksista lausunnonantajat esittävät kriittisiä näkökantoja eniten henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan perustamisesta ja erityisesti sen kokoonpanosta, jota pidetään liian suppeana. Neuvottelukunnan perustamista sinänsä kannattaa kuitenkin valtaosa lausunnonantajista. Useat lausunnonantajat, lähinnä tiedotusvälineitä edustavat tahot, suhtautuvat kielteisesti myös toimikunnan ehdotuksiin, jotka koskevat henkilön kunnian ja yksityiselämän loukkausten johdosta suoritettavia kärsimyskorvauksia. Tämä koskee erityisesti toimikunnan ehdotusta, jonka mukaan kärsimyskorvauksen määrää arvioitaessa otetaan huomioon loukkauksen saama julkisuus, sekä toimikunnan ehdotusta taloudellisen hyödyn menettämisseuraamuksen käyttöalan laajentamisen tutkimisesta.

3. YKSITYISKOHTAISET KANNANOTOT

3.1. Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvaussäännösten tavoitteista ja merkityksestä

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että toimikunnan eri kohdissa esittämiä lausumia vahingonkorvaussäännösten tavoitteista ja merkityksestä ei voi pitää erityisen selkeinä tai johdonmukaisina. Huomiota kiinnittää tiedekunnan mukaan myös se, että keskusteltaessa vahingonkorvaussäännösten tavoitteista mietinnössä ei ole tarkasteltu vahingonkorvauslain säätämisen jälkeen toteutuneita korvausoikeudellisia lakiuudistuksia ja niissä esiin tuotuja käsityksiä vahingonkorvauksen tehtävistä. Huomioon ottaen vahingonkorvauslakia uudempien säädösten tavoitelauseumat on tiedekunnan mukaan aiheellista kysyä, mihin uusiin, aiemmista lainlaatijan perusteluista poikkeaviin näkökohtiin mietinnössä esiin tuotu normatiivissävyinen käsitys vahingonkorvaussäännösten tavoitteista ja merkityksestä pohjautuu. Vahingonkorvaussäännösten tavoitteista olisi tiedekunnan näkemyksen mukaan saatu selkeämpi ja toimikunnan kannanottoja paremmin pohjustava käsitys, jos vahingonkorvauksen preventiivistä, käyttäytymistä ohjaavaa vaikutusta olisi tarkasteltu eriytyneemmin. Yksi mahdollisuus olisi tarkastella erikseen ns. ideologista, taloudellista ja sosiologista preventioteoriaa.

Tiedekunta viittaa lisäksi siihen, että ehdotetun lainmuutoksen tavoitteena on tähdennetty vahvasti vahingonkärsineen hyvittämistä. Tältä kannalta olisi tiedekunnan mukaan tärkeää tietää, miten tuomittuja vahingonkorvauksia tosiasiallisesti suoritetaan käytännössä. Toimikunnan mietinnössä ei ole kuitenkaan käsitelty tätä kysymystä eikä esitetty asiaa valaisevaa tietoa. Tämän vuoksi myös ehdotettujen muutosten merkityksen ja vaikutusten arviointi on paikoitellen ongelmallista. Tiedekunnan mukaan olisi ollut erittäin hyödyllistä tietää myös, pitäisikö vahingonkorvauslain muutoksesta seurata muutoksia rikosvahinkolakiin, jotta ehdotettu korvaus ei jäisi pelkätään periaatteelliseksi.

5 luku. Korvattava vahinko

Luvun rakenne

Turun hovioikeus ja Vantaan kärjäoikeus ehdottavat, että koko luvun pykälänumerointi muutettaisiin. Hovioikeuden mukaan tämä olisi aiheellista, koska toimikunnan ehdottamat säännökset merkitsevät varsin perusteellista vahingonkorvauslain 5 luvun sisällön muuttamista. Kärjäoikeus toteaa puolestaan ehdotetun rakenteen heikentävän lain luettavuutta, mikä on valitettavaa, koska kysymys on ydinlainsäädännöstä ja sellaisesta säännöstöstä, josta maallikoidenkin tulisi saada havainnollinen kuva. Pykälänumeroinnin muuttamisen yhteydessä olisi kärjäoikeuden mukaan myös harkittava 4 b §:n sijoittamista ennen nykyistä 4 a §:ää, koska 4 b §:ssä on kysymys suoranaista kustannuksista, jollaisia muissakin säännöksissä käsitellään ennen aineettoman vahingon korvaamista.

Henkilövahingon määrittelemisen laissa

(Toimikunta ei pitänyt tarkoituksenmukaisena henkilövahingon määrittelemistä laissa.)

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Kouvolan hovioikeus ja Helsingin kärjäoikeus yhtyvät toimikunnan näkemykseen, jonka mukaan henkilövahinkoa ei ole tarkoituksenmukaista määritellä laissa. Henkilövahingon määrittelemisen, sikäli kuin se edes olisi mahdollista, ei Korkeimman oikeuden mukaan ratkaisevasti helpottaisi oikeuskäytännössä jo havaittujen ongelmatilanteiden eikä vastaisuudessa mahdollisesti esiintyvien uusien rajanvetokysymysten ratkaisemista. Henkilövahingon käsitteeseen liittyvien ongelmien jättäminen oikeuskäytännön varaan takaa parhaiten sen, että korvattavien vahinkojen ala tulee yksittäistapauksessa asianmukaisesti määritellyksi. *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* viittaa ratkaisuihin KKO 1998:79 ja 1998:80, joissa kummassakin henkilön vereen oli joutunut hepatiitti C-virustartunta, mutta sitä ei pidetty henkilövahinkona, vaikka uhrin sairastumisriski oli noussut tuntuvasti. Tiedekunta toteaa, että ongelma on oikeutetusti otettu esille mietinnössä nykytilan arvioinnissa. Ratkaisuehdotus – päätösvallan jättäminen lainkäyttäjälle – on sitä vastoin tiedekunnan mukaan nykytilanteessa hankala, sillä henkilövahingon sisällön muuttuminen käytännössä ilman lainsäädännön muuttamista ei liene mahdollista, kun virustartunnan merkityksestä on jo kaksi Korkeimman oikeuden ennakkopäätöstä.

Terveysturvakeskus toteaa, että psyykkisen terveydentilan häiriön korvattavuus henkilövahinkona on oikeus- ja korvauskäytännössä sinänsä vakiintunut ja perustuu lääketieteellisesti todettavissa olevaan häiriöön. Yksityiskohtana oikeusturvakeskus kiinnittää huomiota mietinnön sivulla 115 käytettyyn ilmaisuun mielisairaus ja toteaa, että henkilövahinkoina korvattavat psyykkisen terveydentilan häiriöt ovat tavallisesti muita kuin varsinaisia mielisairauksia ja että vahinkotapahumaa voidaan usein pitää ainoastaan ns. laukaisevana tekijänä.

1 §

Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä 4 a ja 6 §:ssä säädetyin edellytyksin kärsimyksestä. Milloin vahinkoon aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Helsingin hovioikeus ja Käräjäoikeustuomarit ry kannattavat ehdotusta 1 §:n täydentämisestä siten, että siinä korvattavan vahingon lajina mainittaisiin myös kärsimys. Täydennys on omiaan selventämään henkilövahingon ja kärsimyksen korvaamista koskevien sääntelyjen erillisyyttä. Käräjäoikeustuomarit ry toteaa tosin, että säännös ei liene käytännössä nykyisessäkään muodossaan aiheuttanut ongelmia. Turun hovioikeuden mukaan vakiintunutta korvattavien vahinkojen jaottelua ei ole syytä muuttaa. Systemaattiset syyt eivät hovioikeuden mukaan vaadi uudistamista eikä ehdotettu muutos myöskään toimikunnan väittämin tavoin selvennä rajanvetoa kipuun ja särkyyn verrattavan kärsimyksen ja varsinaisen kärsimyksen hyvittämisen välillä.

2 §

Henkilövahingon kärsineellä on oikeus korvaukseen:

- 1) tarpeellisista sairaanhoitokustannuksista ja muista tarpeellisista kuluista;
- 2) ansionmenetyksestä;
- 3) kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta;
- 4) pysyvästä haitasta.

Yleistä

Turun hovioikeus katsoo, että pykälään tulisi ottaa maininta kärsimyksen korvaamisesta. Ehdotuksen perusteluna hovioikeus viittaa 1 §:stä lausumaansa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry katsoo, että korvattavan vahingon ala on erityisesti työelämää ajatellen jäänyt liian suppeaksi. Henkilövahingot työelämässä aiheuttavat varsin usein tuntuva vahinkoa vahingoittuneen urakehitykselle tai työelämän suhteille, sosiaaliselle kanssakäymiselle muiden ihmisten kanssa, vahingoittuneen ajankäytölle, mahdollisuuksille kehittää itseään, vahingoittuneen valinnanvapaudelle yksityis- ja yhteiskunnallisessa elämässä, parisuhteelle tai sellaisen muodostumiselle, perheen ja lasten hoitamiselle ja yhdessäololle jne. Tosiasiassa nämä kaikki ja monet muut vahingot jäävät SAK:n mukaan niin nykyisen kuin toimikunnankin ehdottaman korvauskäytännön ulkopuolelle. Ne eivät sisälly aineettoman vahingon korvauksiinkaan. Tämän tyyppisiä vahinkoja voitaisiin SAK:n mukaan korvata joko haitan korvauksella tai vielä paremmin erillisellä korvauksella, joka paremmin ottaisi tämäntyyppiset seuraamukset huomioon.

1 kohta (sairaanhoitokustannukset ja muut kulut)

Useat lausunnonantajat ottavat kantaa toimikunnan ehdotukseen, jonka mukaan tarpeellisina sairaanhoitokustannuksina pidettäisiin lähtökohtaisesti vain julkisen terveydenhuollon palvelujen käyttämisestä perittäviä kustannuksia ja että yksityisen terveydenhuoltopalvelun käyttämisestä aiheutuneet lisäkustannukset olisivat korvat-

tavia vain silloin, kun yksityisen terveydenhuollon palveluiden käyttäminen on vahinkoa kärsineen terveyden kannalta perusteltua. *Kouvolan hovioikeus* ja *Liikennevahinkolautakunta* pitävät toimikunnan esitystä hyvänä. Kriittisesti esitykseen suhtautuvat *Helsingin hovioikeus* ja *Kansaneläkelaitos* (lausunnonantaja näyttää ymmärtäneen toimikunnan ehdottaman korvattavuuden alan liian suppeasti). Hovioikeus katsoo, että tarpeellisuutta koskeva rajausta ei ole sanamuodoltaan selkeä, koska myös yksityisen terveydenhuollon piirissä aiheutuu tarpeellisia kustannuksia. Hovioikeuden mukaan on ylipäättään kysymyksenalaista, onko ehdotettu rajausta oikeudenmukainen yksityissektorin palveluja pääsääntöisesti käyttävien vahinkoa kärsineiden kannalta. Mitä vaikeammasta vammasta on kysymys, sitä suurempi vapaus vahinkoa kärsineelle tulisi hovioikeuden mukaan palvelujen valinnassa jättää. Kansaneläkelaitoksen mukaan oikeudenmukaisempi lähtökohta olisi, että kustannusten tarpeellisuutta ei arvioitaisi sen mukaan, ovatko ne aiheutuneet julkisen vai yksityisen terveydenhuoltopalvelun käyttämisestä.

Myös *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*, *Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry* ja *AKAVA ry* korostavat, että vahinkoa kärsineellä on oltava tarpeen vaatimassa mahdollisuus turvautua myös yksityisen sairaanhoidon palveluihin. Harkinta siitä, onko perusteltua syytä käyttää yksityisiä palveluja, tulisi STTK:n ja AKAVAn mielestä tehdä sitovasti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja päätöksenteko asiasta tulisi siirtää terveydenhuollon ammattilaisille. Mahdollisten intressiristiriitojen vähentämiseksi tilanteen arvioinnin ja suosituksen antamisen tulisi mahdollisuuksien mukaan kuulua julkisen terveydenhuollon piirissä työskentelevälle erikoislääkärille (vrt. tapaturmavakuutuslain 14 §:n 4 momentin viimeinen virke).

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja *AKAVA ry* katsovat lisäksi, että aiheuttaja maksaa –periaatteen laajentamista tulisi selvittää mahdollisimman nopeasti, sillä niiden mukaan on perusteetonta, että kunnat joutuvat edelleen kustantamaan merkittävän osan vahingoista julkisen terveydenhuollon kustannuksina. Periaatteen käyttöönotto tukisi omalta osaltaan vahinkoa kärsineen mahdollisuuksia valita hoitopaikka ja siten myös mahdollisuuksia nopeaan hoitoon. Tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmässä on jo nykyisin käytössä ns. laastarivero: tämän vuonna 1993 käyttöön otetun järjestelmän mukaan tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmällä on velvollisuus suorittaa valtiolle maksu, joka vastaa liikenne- ja tapaturmapotilaiden julkiselle terveydenhuollolle aiheuttamia kustannuksia. Parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimii edellä mainittua maksua kehittävä työryhmä, joka harkitsee muun muassa ns. suoralakutusmallia, mikä merkitsisi sitä, että julkinen terveydenhuolto laskuttaisi aina todelliset hoitokustannukset vakuutusenantajalta. Lausunnonantajat esittävät, että suoralakutusmallia vastaavan järjestelmän käyttöönotto-mahdollisuuksia selvitetään myös vahingonkorvauslain 5 luvun uudistamisen yhteydessä.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että läheisen menetysten vahingonkorvausoikeudellinen arviointi ehdotetun 2 §:n 1 kohdan nojalla jää epäselväksi.

Invalidiliitto korostaa, että täyden korvauksen periaatteesta tulee edelleenkin pitää kiinni muun muassa vammasta tai sairaudesta aiheutuvien toiminnanrajoitusten vuoksi tarpeellisten apuvälineiden kohdalla kuten esityksessä on viitattukin. Yleiset sosiaalihuollon palvelut eivät tule vastaan henkilöä, jolla on oikeus korvaukseen jollakin muulla perusteella. Jos korvaussäännöstö ei ole tältä osin riittävän yksityiskoh-

tainen ja selkeä, on liiton mukaan olemassa vaara, että henkilö jää ilman riittäviä ja sopivia palveluita ja tukitoimia.

2 kohta (ansionmenetys)

Liikennevahinkolautakunta katsoo, että säännöstä koskevat perustelut selkiyttävät hyvin vahingon korvaamista.

3 ja 4 kohta (kipu ja särky sekä muu tilapäinen haitta ja pysyvä haitta)

Useat lausunnonantajat (*Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Kouvolan hovioikeus, Turun hovioikeus, Vantaan käräjäoikeus, Valtiokonttori ja Käräjäoikeustuomarit ry*) kannattavat toimikunnan ehdotusta, sillä se parantaa vahinkoa kärsineen oikeusturvaa ja on omiaan myös selkiyttämään soveltamiskäytäntöä. Valtiokonttorin mukaan on kuitenkin tärkeää pyrkiä varmistumaan siitä, että oikeus- ja korvauskäytännössä kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta todella maksetaan vain yksi kokonaiskorvaus. Valtiokonttorin näkemyksen mukaan on nimittäin ennakoitavissa, että korvauksia käytännössä tullaan hakemaan sekä ehdotetun 2 §:n 3 kohdan että 6 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla. Vastaavasti tulee varmistautua siitä, että tilapäisen haitan ja pysyvän haitan välinen rajanveto muodostuu riittävän selkeäksi paitsi ajankohdan niin myös maksettavan korvauksen osalta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry katsoo, että korvattavan haitan ala on liian suppea. SAK:n mukaan jatkovalmistelussa tulisi keskittyä elämänlaatuksymysten korvaukseen erityisesti pysyvän haitan määrittelyssä.

Turun yliopiston oikeustieteellisellä tiedekunnalla ei ole sisällöllisesti huomautettavaa ehdotetusta säännöksestä, mutta tiedekunnan mukaan ehdotettu 2 §:n 3 kohta on useastakin syystä sanamuodoltaan ongelmallinen. Sanamuodosta ei käy *ensinnäkään* ilmi, että kivun ja särryn sisältö muuttuisi siten, että siihen sisältyisi kärsimyksen korvaus enää vain lievissä tapauksissa. Tämä saattaa tiedekunnan mukaan johtaa siihen, että ehdotettu 5 luvun 6 § ei tule otetuksi oikeuskäytännössä huomioon vuosikausiin. *Toiseksi* on tiedekunnan mukaan syytä huomata, että kärsimyksen korvaus, joka sisältyi kipuun ja särkyyn, voidaan tällä hetkellä tuomita aina henkilövahingon yhteydessä. Ehdotuksessa tähän on esitetty rajoitusta sekä loukkauksen laadun että syyllisyyden asteen perusteella. Tältä osin voi olla erityisen hankala havaita muutoksia, jos 2 §:ään ei oteta kärsimyksen korvaamista koskevaa määräystä, jonka mukaan kärsimyksen korvaus tuomitaan aina 5 luvun 6 §:n nojalla. Tiedekunta viittaa *kolmanneksi* perusteluissa esitettyyn lausumaan (s. 114), jonka mukaan saman henkilövahingon perusteella ei tulisi määrätä korvausta erikseen kivusta ja särystä sekä erikseen muusta tilapäisestä haitasta. Tiedekunnan mukaan lausuma ei vastaa ehdotetun säännöksen sisältöä, koska korvausta on säännöksen mukaan oikeus saada kummastakin.

Terveystieteiden tutkimuskeskus viittaa ehdotuksen perusteluihin (s. 114-116), joiden mukaan haitalla tarkoitetaan lääketieteellisesti todettavissa olevaa haittaa. Toisaalta mietinnön perusteluissa määritelty haitan käsite kattaa kuitenkin sellaisia elämänlaatuun liittyviä alueita, joiden osalta lääketieteellinen arviointi on vaikeaa tai mahdotonta ja joihin ei ole käytettävissä objektiivisia tai edes suuntaa antavia kriteerejä. Oikeusturvakeskuksen näkemyksen mukaan ehdotusta ja sen perusteluja tulisi näiltä osin vielä pyrkiä selkiyttämään.

2 a §

Ansionmenetyksestä määrätään korvaus ottamalla lähtökohdaksi arvio ansiotulosta, jonka vahinkoa kärsinyt olisi ilman vahinkotapahtumaa saanut. Tästä vähennetään ansiotulo, jonka vahinkoa kärsinyt vahinkotapahtumasta huolimatta on saanut tai olisi voinut saada taikka jonka hänen arvioidaan vastaisuudessa saavan ottaen huomioon hänen työkykynsä, koulutuksensa, aikaisempi toimintansa, mahdollisuutensa uudelleen kouluttautumiseen, ikänsä, asumisolosuhteensa ja näihin verrattavat muut seikat.

Helsingin hovioikeus ja Kouvolan hovioikeus pitävät kannatettavana sitä, että ansionmenetykskorvauksen määräämisen perusteista säädettäisiin laissa. Hyvänä lausunnonantajia pitävät myös sitä, että säännöstä ei ole kirjoitettu tyhjentäväksi. Helsingin hovioikeus kiinnittää lisäksi huomiota perustelujen toteamaan, jonka mukaan ansionmenetykskorvausta määrättäessä on otettava huomioon, jos vahinkoa kärsineen menettämän ansiotulon määrä tai muut korvauksen määräämiseen vaikuttavat olosuhteet ovat eri aikoina erilaiset. Hovioikeuden mielestä tämän täyden korvauksen periaatteesta johtuva sääntö on niin tärkeä vahinkoa kärsineiden yhdenvertaisen kohtelun ja vahingonaiheuttajien oikeusturvan kannalta, että jatkovalmistelussa tulisi harkita sen ottamista lakiin eikä vain perusteluihin. Myös Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta katsoo, että ansionmenetyksestä koskevien laskusääntöjen ottaminen lakiin selventäisi nykyistä käytäntöä. Differenssiopin soveltamiseen liittyy kuitenkin tiedekunnan mukaan käytännön ongelmia, minkä vuoksi tulisi harkita muutaakin tapaa määrittää ansionmenetyks.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja AKAVA ry kiinnittävät huomiota vahingonkärsijälle asetettuun vahingon rajoittamisvelvoitteeseen. SAK:n mukaan ehdotus jättää lainkäyttäjälle liian vapaat kädet arvioida, mitä vahingonkärsijän pitäisi tehdä syntyneen vahingon rajoittamiseksi, mikä saattaa johtaa vahingonkärsijälle kohtuuttomiin ratkaisuihin. Myös STTK ja AKAVA pitävät tärkeänä, ettei vahinkoa kärsineelle aseteta kohtuutonta ansionmenetyksen minimoimisvelvoitetta. Lausunnonantajat viittaavat erityisesti pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa olevaan lausumaan, jonka mukaan vahingon määrää arvioitaessa otetaan huomioon mm. vahinkoa kärsineen tulot työstä, ”jonka suorittamista häneltä voidaan kohtuudella edellyttää”. Perustelulausuman tulisi näkyä myös lakitekstissä.

2 b §

Jos henkilövahingon johdosta pysyvästi työkykynsä menettänyt ei ollut vahingon tapahtuessa täyttänyt 18 vuotta, ansiotulo, jonka hän olisi ilman vahinkotapahtumaa saanut, arvioidaan ottamalla huomioon hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä koulutus- ja ammattisuunnitelmansa. Jollei muuta osoiteta, ansiotulon määränä pidetään:

- 1) vahinkoa kärsineen täytettyä 18 vuotta määrää, joka vastaa Suomessa asuvien 18—22 -vuotiaiden henkilöiden keskimääräistä valtionveron alaista ansiotuloa;*
- 2) vahinkoa kärsineen täytettyä 23 vuotta määrää, joka vastaa Suomessa asuvien 23—34 -vuotiaiden kokoaikaisten palkansaaajien keskimääräistä ansiotuloa;*

- 3) vahinkoa kärsineen täytettyä 35 vuotta määrää, joka vastaa Suomessa asuvien 35—64-vuotiaiden kokoaikaisten palkansaaajien keskimääräistä ansiotuloa;
 4) vahinkoa kärsineen täytettyä 65 vuotta sen vanhuuseläkkeen määrää, johon hänellä olisi työntekijäin eläkelain (395/1961) nojalla ollut oikeus 2 ja 3 kohdan mukaisten ansiotulojen perusteella.

Edellä 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen ansiotulojen määrät ilmoitetaan vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Helsingin hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Valtiokonttori, Invalidiliitto ja Yleisradio Oy kannattavat ehdotettua pykälää todeten sen mm. olevan omiaan yhtenäistämään oikeus- ja korvauskäytäntöä, johtamaan kohtuullisiin lopputuloksiin sekä parantamaan ennakoitavuutta. *Turun hovioikeus* huomauttaa kuitenkin, että tuomioistuinten kannalta vakioidun korvausjärjestelmän omaksuminen tuskin vähentää niiden työtä, sillä tuomioistuinten tutkittavaksi saateutut asiat tulevat todennäköisesti olemaan sellaisia, että niissä vaaditaan korvauksen määräämistä vahingonkärsijän yksilöllisten olosuhteiden nojalla. *Vaasan hovioikeus* huomauttaa puolestaan, että perusteluista ei saa kokonaisuudessaan selvää kuvaa siitä, kummalle lähtökohdalle, yksilölliselle vai yleiselle, lopulta olisi annettava etusija. Ainakaan oletuksen kumoamiseen vaadittavalta, yksilöllisiin seikkoihin perustuvalla näytöltä ei tule hovioikeuden mukaan edellyttää kovin suurta vahvuutta. *Yleisradio Oy:n* mukaan vakioidun ansiotulon määrittäminen vaatii vielä selventämistä.

Myös *Liikennevahinkolautakunta* kannattaa ehdotusta, erityisesti sitä, että nuorenaikin vammautuneen henkilön korvaus ansionmenetyksestä pyritään määrittämään ensisijaisesti yksilöllisesti. Tämä on lähtökohta myös liikennevahinkolautakunnan ohjeissa. Lisäksi lautakunta kiinnittää huomiota siihen, että toisin kuin ehdotuksen mukaan lautakunnan ohjeissa on myös mm. vanhempien ja sisarusten ammatti ja tulot voitu ottaa huomioon arviointiperusteena. Myös *Invalidiliitto* ja *Yleisradio Oy* kiinnittävät huomiota samaan kysymykseen. Koska sosiaalisen taustan ja perheen varallisuuden vaikutusta koulutusvalintoihin ei voida edelleenkaan kokonaan kiistää, tulee ehdotuksen jatkovalmistelussa Invalidiliiton mukaan vielä harkita, tulisiko myös vammautuneen henkilön perheen olosuhteet säilyttää lisäperusteena ansiomenetystä määriteltäessä. *Yleisradio Oy:n* mukaan yksilöllisen arvioinnin yhtenä perusteena voisi joissakin tapauksissa jatkossakin olla sisarusten ja vanhempien koulutus ja ammatti.

Liikennevahinkolautakunta kiinnittää lisäksi huomiota pykälän 2 momentin perusteluihin, joiden mukaan aikaisemmin tuomittuihin korvauksiin on oikeuskäytännön mukaan tehtävä indeksikorotukset samalla tavalla kuin eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain 3 §:ssä säädetään. Kun kysymys on aikaisemmin tuomituista tai vahvistetuista ansionmenetykskorvauksista, tulisi niihin lautakunnan mukaan tehdä työntekijäin eläkelain mukaiset indeksikorotukset, jolloin ansiomenetykskorvaukset ja eläkkeitä vastaavat korvaukset seuraisivat ansioiden ja työeläkkeiden kehitystä. Tämä vastaisi myös liikennevahinkojen korvauskäytäntöä.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että vastustaessaan ehdotetun pykälän mukaisena vaadittavaa korvausta vahingon aiheuttajalla olisi poikkeuksellisesti näyttövelvollisuus siitä, ettei vahinko ole vaaditun suuruinen vaan sitä vähäisempi. Tämä merkitsee poikkeusta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:ssä lausutusta yleisestä periaatteesta,

jonka mukaan riita-asiassa kantajan tulee näyttää toteen ne seikat, jotka tukevat kan-
netta. Todistustaakan siirtäminen vastaajalle, jos sitä pidetään asetettujen tavoitteiden
toteuttamiseksi välttämättömänä, tulisi hovioikeuden mukaan ainakin ehdotuksen
perusteluista käydä selvästi ilmi.

*Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutus-
keskus huomauttavat, että työeläkejärjestelmään ehdotettujen muutosten mukaan
kiinteästä 65 vuoden eläkeiästä luovuttaisiin ja sen sijasta siirryttäisiin joustavaan
62–68 vuoden eläkeikään. Nyt esitetyn kaltaisessa säännöksessä tulisi lausunnonan-
tajien näkemyksen mukaan kuitenkin säilyttää kiinteä ikä (kuten ehdotettukin), jol-
loin ansionmenetykskorvaus laskee eläkettä vastaavaksi. Tätä edellyttää esimerkiksi
tuomioistuimien päätösten selkeys ja täytäntöönpantavuus. Mietinnön mukaan
(s. 122) eläkeiän saavuttamisen jälkeen maksettavan korvauksen suuruus vahvistet-
taisiin vasta, kun tämä ikä saavutetaan, koska sen jälkeisen korvauksen perusteena
olevat korvaukset indeksikorotuksineen eivät ole aiemmin tiedossa. Lisäperusteena
tässä yhteydessä tulisi lausunnonantajien mukaan mainita, että tämä järjestelmä mah-
dollistaa myös ansioeläkejärjestelmään tulevien muutosten huomioon ottamisen tule-
vassa eläkkeessä.*

*Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja AKAVA ry kiinnittävät huomiota siihen, että
toimikunta perustelee 2 kohdan mukaista ikäporrasta muun muassa sillä, että työntekijän
eläkelain mukainen eläkkeen kertyminen alkaa 23 vuoden iässä. Työmarkki-
noiden keskusjärjestöjen 12.11.2001 allekirjoittamassa (ns. Puron ryhmä) sopimuk-
sessa on kuitenkin sovittu vanhuuseläkkeen karttumisen alkavan 18 vuoden täyttämi-
sen jälkeen ansaituista palkoista. 23 vuoden portaan perustelu ei tältä osin siis ole
vuoden 2005 alun jälkeen enää ajankohtainen. Lausunnonantajat katsovatkin, että
laskentaperuste 1 (ikäryhmä 18–22) tulisi muuttaa vastaamaan kohtaa 2. Laskentape-
rusteena tulisi siten olla ikäryhmään kuuluvien kokoaikaisten palkansaaajien keski-
määräinen ansiotulo. Toimikunnan esittämä laskentamalli olisi omiaan aiheuttamaan
osalle vahingonkärsijöistä menetyksiä, joita ei voida pitää perusteltuina.*

2 c §

*Kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta määrätään korvaus ottamalla
huomioon henkilövahingon laatu ja vaikeusaste, sen edellyttämän hoidon laatu ja
kestoaika sekä haitan kestoaika.*

*Pysyvästä haitasta määrätään korvaus ottamalla huomioon henkilövahingon laatu
ja vaikeusaste sekä vahinkoa kärsineen ikä. Korvausta korottavana tekijänä voi-
daan lisäksi ottaa huomioon henkilövahingosta vahinkoa kärsineelle aiheutunut
elämänlaadun erityinen heikentyminen.*

Lausunnonantajat suhtautuvat pääpiirteisessään myönteisesti ehdotettuihin korvauk-
sen määräytymisperusteisiin. Myös *Turun hovioikeus* kannattaa aineettomien va-
hinkojen korvausperusteiden mainitsemista laissa, mutta katsoo, että ehdotettu pykä-
lä tulisi kirjoittaa samaan muotoon kuin kärsimyksen hyvittämistä säätelevä lainkoh-
ta, joka on luonteeltaan avoin säännös. Elämän monimuotoisuudesta johtuu, ettei
kaikkia korvauksen suuruuteen vaikuttavia seikkoja kyetä luettelemaan laissa tyhjen-
tävästi. Lakiin otettavat perusteet voivat olla vain esimerkkejä tärkeimmistä harkin-
taa ohjaavista seikoista.

Useat lausunnonantajat (*Kouvolan hovioikeus, Liikennevahinkolautakunta, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus*) kiinnittävät huomiota elämänlaadun erityiseen heikentymiseen todeten sen olevan käytännössä vaikeasti määriteltävissä. *Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus* lisäävät, että perusteluissa tulisi nykyistä enemmän korostaa objektiivisen arvioinnin tärkeyttä. Perusteluiden sisäiset ristiriidat ovat lausunnonantajien näkemyksen mukaan poistettavissa poistamalla sivulta 127 toinen kokonainen kappale ylhäältä lukien. Viime kädessä koko säännöksen poistamista tulisi harkita. *Korkein oikeus* viittaa yleiseen vahingonkorvausoikeudelliseen periaatteeseen, jonka mukaan korvausvelvollisuus ei ulotu sellaisiin vahinkoa aiheuttaneen teon seurauksiin, jotka ovat vahingon aiheuttajan näkökulmasta ennalta-arvaamattomia. Ehdotuksen perusteluissa olisi Korkeimman oikeuden mukaan syytä kiinnittää huomiota siihen, että myöskään elämänlaadun erityistä heikentymistä koskeva säännös ei saa johtaa tähän periaatteeseen nähden ristiriitaiseen korvauskäytäntöön. *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* viittaa perusteluissa annettuun esimerkkiin, jonka mukaan "elämänlaadun erityisestä heikentymisestä voisi olla kysymys myös esimerkiksi silloin, kun aktiivisesti laulamista harrastanut henkilö kärsii äänihuulihalvauksen jälkitilana äänen käheydestä ---". Tiedekunta pitää epäloogisena kyseisen esimerkin mainitsemista, sillä laulamisen harrastaminen ei eroa mitenkään muista tavanomaisista vapaa-ajan käyttöön liittyvistä toiminnoista.

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus kiinnittävät lisäksi huomiota siihen, että haitan keston määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Lausunnonantajien mukaan perusteluissa tulisikin selkeästi todeta, että haitan kesto on toissijainen arviointiperuste henkilövahingon laatuun ja vaikeusasteeseen nähden. *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:n* mukaan haittakorvausta määrättäessä tulee ottaa huomioon myös se, että varsin monet terveyshaitat korostuvat ja vaivaavat iän myötä aiempaan enemmän. Nykyisin ikä otetaan huomioon vain korvausta alentavana tekijänä, ei sen sijaan käytännössä korvausta korottavana.

Liikennevahinkolautakunta kiinnittää huomiota siihen, että liikennevahinkojen korvauskäytännössä pysyvän vian ja haitan korvaus on määritetty vahinkohetken iän perusteella, kun taas ehdotuksen perustelujen mukaan pysyvän haitan korvaus määritettäisiin sen iän perusteella, jolloin pysyvä haitta on määrättävissä. Yleensä pysyväksi jäävä haitta on lautakunnan mukaan jo vahingosta alkaen vähintään sen suuruisen kuin sinä ajankohtana, jolloin terveydentila on vakiintunut. Tämän vuoksi lähtökohtana voisi lautakunnan mukaan olla, että pysyvä haitta määrättäisiin yleensä vahinkohetken iän mukaisesti, paitsi kun pysyvä haitta myöhemmin selvästi todetusta ajankohdasta eteenpäin vaikeutuu. Myös *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry* katsoo, että pysyvän haitan korvausta määrättäessä vahinkoa kärsineen ikä tulisi määrittää vahingon sattumishetken perusteella eikä korvauksen määräämishetken mukaan, koska jälkimmäinen vaihtoehto on vahinkoa kärsineelle epäedullisempi.

Vantaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen mukaan korvausta määrättäessä ei saisi enää ottaa huomioon vahinkoon johtaneen teon moitittavuutta. Koska ehdotus merkitsisi muutosta vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, tulisi sitä käräjäoikeuden mukaan eri yhteyksissä korostaa, jotta se ei jäisi oikeuskäytännössä huomaamatta. Myös *Käräjäoikeustuomarit ry* kiinnittää huomiota kyseiseen muu-

tokseen. Yhdistyksen mukaan ehdotus selkiyttää nykytilannetta, sillä osa tuomareista on katsonut, että kipu ja särky on fyysinen tuntemus, jossa teon laadulla ei ole mitään merkitystä, osa taas on ollut Korkeimman oikeuden oikeustapauksesta KKO 1994:62 ilmenevällä kannalla.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että ehdotuksessa näytetään pidetyn tavoiteltavana kivun ja säryn korvauksessa jonkinlaisten taulukkokorvausten tuomitsemista (s. 124) ja että henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset näyttävät perustelujen valossa erittäin sitovilta. Jos taulukkokorvauksiin pyritään, olisi tiedekunnan mukaan syytä miettiä, kuka taulukoista päättää. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan ohella mahdollisena päättäjänä voisi olla eduskunta eli taulukko sisällytettäisiin suoraan lainsäädäntöön. Toisaalta moni seikka - kuten juuri vahingon yksilöllisyyden huomioon ottaminen - puhuu tiedekunnan mukaan sitovan taulukon käyttämistä vastaan.

2 d §

Henkilövahingon kärsineen vanhemmilla, lapsilla ja aviopuolisolla sekä muulla näihin rinnastettavalla henkilövahingon kärsineelle erityisen läheisellä henkilöllä on erityisestä syystä oikeus kohtuulliseen korvaukseen tarpeellisista kuluista ja ansionmenetyksestä, jotka heille aiheutuvat henkilövahingon kärsineen hoitamisesta. Sama koskee muiden vahingosta johtuvien toimenpiteiden korvaamista, jos ne ovat omiaan edistämään henkilövahingon kärsineen tervehtymistä tai kuntoutumista. Korvausta maksetaan enintään siihen saakka kun henkilövahingon kärsineen terveydentila vahinkotapahtuman jälkeen on vakiintunut.

Kaikki lausunnonantajat (nimenomaisesti pykälästä lausuivat *Korkein oikeus, Kouvolan hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Vantaan käräjäoikeus, Kuluttajien vakuutustoimisto, Liikennevahinkolautakunta, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus, Potilasvakuutuskeskus* ja *Käräjäoikeustuomarit ry*) pitivät ehdotusta periaatteessa kannatettavana, vaikka se merkitseekin kolmannelle henkilölle aiheutuneen vahingon korvaamista.

Kouvolan hovioikeus ja *Vantaan käräjäoikeus* kiinnittävät kuitenkin huomiota siihen, että ehdotuksesta aiheutuu eräitä prosessuaalisia ongelmia. Hovioikeuden mukaan tuomioistuimet eivät välttämättä saa tietoa korvaukseen oikeutetuista läheisistä henkilöistä ennen pääkäsittelyä, mikä saattaa johtaa siihen, että korvausvaatimus esitetään ensimmäisen kerran vasta pääkäsittelyssä, jolloin vastaajalla ei ole ollut mahdollisuutta etukäteen valmistautua vastaamaan vaatimukseen. Käräjäoikeuden mukaan jatkovalmistelussa olisi selvitettävä, tuleeko ja missä tilanteessa käräjäoikeuden viran puolesta varata säännösehdoituksessa tarkoitetuille läheisille mahdollisuus esittää korvausvaatimuksia vai esiintyvätkö nämä eräänlaisina sivuväliintulijoina saatuaan uhrilta tiedon rikosasiasta. Samoin on epäselvää, missä tapauksissa omaisia kuultaisiin esitutkinnassa. Jos taas läheisiä ei ennen pääkäsittelyä kuulla korvausvaatimuksesta esitutkinnassa tai tuomioistuimen toimesta, saattaa vaatimusten käsitteleminen syyteasian yhteydessä käräjäoikeuden mukaan estyä sen johdosta, että se vaarantaa pääkäsittelyn keskityksen.

Kuluttajien vakuutustoimiston mielestä pykälään sisältyy liian useita tulkinnanvaraisia rajoituksia. Vakuutustoimisto ehdottaakin pykälän sanamuodollista yksinkertaistamista, jotta sitä käytännön tilanteissa pystyttäisiin soveltamaan. *Liikennevahinko-*

lautakunta, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus pitävät puolestaan rajouksia perusteltuina, koska kysymyksessä on kolmannelle aiheutuneen vahingon korvaamisesta ja siten poikkeuksesta. Laajempi korvauspiiri vaikeuttaisi myös vakuutusyhtiöiden näkökulmasta taloudellisten vastuiden arviointia ja hallintaa.

Turun hovioikeuden mielestä akuutin hoitovaiheen päättymisen jälkeenkin korvausoikeuden läheiselle syntyneistä kuluista tulisi kuulua hänelle eikä välittömän vahingon kohteeksi joutuneelle. Myös *Vaasan hovioikeuden* mukaan läheisen kulujen ja ansiomenetyksen käsitteleminen vahingonkärsijän sairaanhoitokuluna akuutin sairausvaiheen jälkeen vaikuttaa jossain määrin keinotekoiselta, mutta hovioikeuden mukaan ehdotusta ei ole kuitenkaan syytä ennakolta tyrmätä, sillä käsiteltävään ongelmaan ei ole löydettävissä täysin tyydyttävää ratkaisua. Kehitystä on syytä lainmuutoksen jälkeen seurata ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin, jos ehdotettu järjestelmä osoittautuu kohtuuttoman monimutkaiseksi.

3 §

Sillä, joka on huolehtinut surmansa saaneen hautaamisesta, on oikeus kohtuulliseen korvaukseen hautaamisesta aiheutuneista kustannuksista. Surmansa saaneen vanhemmilla, lapsilla ja aviopuolisolla sekä muulla näihin rinnastettavalla surmansa saaneelle erityisen läheisellä henkilöllä on lisäksi oikeus kohtuulliseen korvaukseen heille aiheutuneista hautaamiseen liittyvistä kustannuksista.

Helsingin hovioikeus pitää aiheellisena hautauskustannusten korvaamista koskevan säännöksen täsmentämistä toimikunnan ehdottamalla tavalla. *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Liikennevahinkolautakunta ja Käräjäoikeustuomarit* ry puolestaan katsovat, että hautauskulujen vakioimista tulisi vielä harkita. Vakiokorvaus muun muassa vähentäisi korvausvaatimusten käsittelykuluja sekä edistäisi vahingonaiheuttajien yhdenvertaisuutta. *Vantaan käräjäoikeus* huomauttaa, että toimikunnan esittämästä poiketen korvausta (rikosasian yhteydessä) hautauskuluista vaatii käytännössä yleensä se omainen, jonka hoidossa pesä on eli useimmiten leski tai vanhemmat. Käräjäoikeuden mukaan kuolinpesälle tuomitsemista vierastetaan, koska kuolinpesän asema oikeussubjektina on epäselvä.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunnan mukaan näyttäisi siltä, että ehdotus laajentaisi hautaamiseen liittyvien kustannusten osalta surmansa saaneen lähiomaisen oikeutta saada korvausta suruasusta, kukkalaitteista sekä matkakuluista. Tiedekunnan mukaan voisi olla hyvä pohtia kokonaisuutena, miten laajasti surmansa saaneen lähiomaisilla on oikeus saada erilaisia korvauksia ja mistä varoista ne maksetaan. *Vantaan käräjäoikeus* kiinnittää huomiota siihen, että korvaukseen hautaamiseen liittyvistä kustannuksista saattaa olla oikeutettu sellainenkin läheinen, jolla ei ole asianomistajan syyteoikeutta, mistä puolestaan aiheutuu tiettyjä kuulemisiin liittyviä ongelmia. Käräjäoikeus pitää lisäksi toivottavana, että laissa voitaisiin täsmentää sitä, millaisista kustannuksista on oikeus saada korvausta. Esimerkiksi suruvaatteiden osalta oikeuskäytäntö on nykyään epäselvä.

Kouvolan hovioikeus katsoo, että ehdotettu säännös ei ole sanamuodoltaan onnistunut. Ehdotuksen perustelujen mukaan esimerkiksi kustannukset hautajaiskestityksestä ja lehti-ilmoituksista eivät olisi hautaamiseen liittyviä vaan hautaamisesta aiheutuvia. Ehdotettu pykälän sanamuoto viittaa hovioikeuden mukaan kuitenkin pikem-

minkin päinvastaiseen. Hovioikeus katsoo lisäksi, että pykälässä käytetty sana “hautaminen” viittaa liian konkreettisesti vainajan hautaan laskemiseen ja haudan peittämiseen. Sitä, mistä pykälässä on kysymys, kuvaisi paremmin ilmaisu “hautajaiskustannukset”.

4 §

Jos elatusvelvollinen tai muutoin toisen elatuksesta huolehtinut henkilö on saanut surmansa, elatukseen tai elatusapuun oikeutetulla taikka muutoin surmansa saaneen elatuksen varassa olleella on oikeus saada korvausta elatuksen menetyksestä.

Elatuksen menetyksestä määrätään korvaus ottamalla huomioon, missä määrin korvaukseen oikeutettu todennäköisesti olisi saanut elatusta surmansa saaneelta ja mitä hän kohtuuden mukaan tarvitsee elatukseensa ottaen huomioon hänen mahdollisuutensa hankkia itse elatuksensa ansiotyöllä ja muut olosuhteet.

Elatukseen voidaan erityisestä syystä rinnastaa kotityön arvo.

Helsingin hovioikeus, Kouvolan hovioikeus, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES ja Käräjätuomarit ry kannattavat ehdotettua korvaukseen oikeutettujen piirin laajennusta. Lausunnonantajien mukaan nykyinen muodollinen säännös on eräissä tapauksissa johtanut kohtuuttomiin lopputuloksiin. Ehdotettu säännös myös vastaa aiempaa paremmin nykyisiä perhe-elämän muotoja ja siten tosiasiallista vahinkojen korvaustarvetta. Helsingin hovioikeus toteaa lisäksi, että jatkovalmistelussa tulisi harkita, että myös lakiin otettaisiin perustelujen mukainen säännös siitä, että korvaus elatuksen menetyksestä voidaan määrätä eri ajanjaksoina eri suuruisena. Myös Helsingin käräjäoikeus kannattaa sitä, että korvaukseen oikeutettujen henkilöiden piiriä ei enää rajoitettaisi muodollisilla perusteilla, mutta käräjäoikeuden mielestä korvausvelvollisuuden tulisi kuitenkin vastata surmansa saaneen pysyvää tahtoa huolehtia vapaaehtoisesti elatuksesta. Tämä voitaisiin ilmaista pykälässä käräjäoikeuden mukaan esimerkiksi seuraavasti: ”muutoin surmansa saaneen vakiintuneen ja pysyväisluonteisen elatuksen varassa ollut”.

Kielteisimminkin ehdotukseen korvaukseen oikeutettujen piirin laajentamisesta suhtautuvat *Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus, Potilasvakuutuskeskus ja Valtiokonttori*. Kysymyksiä herättävänä ehdotusta pitävät myös *Vantaan käräjäoikeus ja Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta*.

Valtiokonttori toteaa ehdotetun säännöksen saattavan oikeuden elatuskorvaukseen satunnaisesta näytöstä riippuvaiseksi ja olevan siten korvausvelvollisen kannalta ennalta-arvaamaton sekä korvaukseen oikeutettujen että korvauksen määrän osalta. Korvaukseen oikeutettujen piirin laajentamisen tarpeellisuutta ehdotetulla tavalla onkin Valtiokonttorin mukaan tarkoin harkittava ainakin siinä yhteydessä, kun rikosvahingolain korvattavuuden alaa mahdollisesti laajennetaan vahingonkorvauslain periaatteita noudattaen. *Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus* katsovat, että peruslähtökohtana tulisi olla jokaisen velvollisuus hankkia itse oma elatuksensa mahdollisuuksiensa mukaisesti. Lausunnonantajat kiinnittävät huomiota myös siihen, että avo- tai avioliiton päättyminen muusta syystä kuin kuoleman johdosta ei lähtökohtaisesti perusta oikeutta saada korvausta tarpeellisen elatuksen menetyksestä.

Ehdotettu korvausoikeuden laajennus aiheuttaa ongelmia useissa kohdin. Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvakuutuskeskus viittaavat *ensinnäkin* perusteluissa mainittuun esimerkkiin (s. 135), jonka mukaan ”joitakin viikkoja” jatkunut yhdessä asuminen ei oikeuttaisi korvaukseen. Esimerkki tulee lausunnonantajien mukaan poistaa, koska se ei anna oikeaa kuvaa suhteen vakiintuneisuudesta säännöksen tarkoittamalla tavalla. Vakiintuneen elatussuhteen voidaan lausunnonantajien mukaan katsoa olevan olemassa ainoastaan silloin, kun yhdessä asuminen on jatkunut pitkään ja esimerkiksi yhteiset taloudelliset sitoumukset ja muut vastaavat objektiivisesti todettavissa olevat tekijät viittaavat suhteen pysyvyyteen. Myös yhteisten lasten olemassaolo tai puolison aiemmasta suhteesta olevista lapsista huolehtiminen puhuisivat vakiintuneisuuden puolesta. Lausunnonantajat katsovat *toiseksi*, että korvauksen määrää harkittaessa perustana tulee olla ensisijaisesti tosiasiallisesti aiemmin saatu, mutta kuoleman johdosta menetetty elatuksen määrä. Korvausta tulisi maksaa ainoastaan, jos voidaan osoittaa, että eloon jäänyt oli tosiasiallisesti saanut ja olisi tullut tulevaisuudessa saamaan elatusta surmansa saaneelta. Tällainen tilanne voisi lausunnonantajien mukaan olla kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun surmansa saanut on vastannut lähes yksinomaan ansiotulojen hankkimisesta, koska suhteen toinen osapuoli ei terveydentilansa vuoksi ole kyennyt hankkimaan ansiotuloja. Sen sijaan työkykyisten henkilöiden kohdalla pääsäännön tulisi olla, ettei elatuskorvausta tulisi maksettavaksi, vaan jäljelle jäänyt olisi velvollinen huolehtimaan itse elatuksestaan. Mikäli korvaus tulisi kuitenkin maksettavaksi, sitä tulisi lausunnonantajien mukaan maksaa vain lyhyehköltä sopeutumisajalta. *Kolmanneksi* lausunnonantajat katsovat, että laissa tulisi määritellä ehdotettua tarkemmin tekijät, jotka lakkauttavat vahingonkäräsieneen oikeuden saada korvausta elatuksen menetyksestä. Silloin kun oikeus elatukseen uudelta kumppanilta syntyy, oikeuden vastaavaan korvaukseen aiemman suhteen perusteella tulee lausunnonantajien mukaan lakata, ellei ole erityisiä perusteita katsoa toisin. Tällainen erityinen peruste voisi olla lähinnä uuden kumppanin sairaus tai vamma, joka estää häntä elättämästä leskeä.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että korvaukseen oikeutettujen piiri ja korvauksen laskentaperusteet jäävät jossain määrin epämääräisiksi ehdotetun laajennuksen myötä. Esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa lain mukaan elatusvelvollinen vanhempi laiminlyö elatusvelvollisuutensa lastaan kohtaan, minkä johdosta toisen vanhemman uusi elämäkumppani tosiasiallisesti elättää lasta, saattaa käräjäoikeuden mukaan jäädä epäselväksi, miten elatusvelvollisen elatusvastuu otetaan huomioon korvausta määrittäessä tosiasiallisen elättäjän kuoltua. Myös *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* toteaa ehdotuksen herättävän monenlaisia kysymyksiä. Tällaisia kysymyksiä liittyy muun muassa siihen, miten pitkään tosiasiallisen elatuksen olisi oletettu jatkuvan ilman kuolemantapausta. Myös Vantaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota samaan ongelmaan. Käräjäoikeuden mukaan nykyoloissa ei ole itsestään selvää, että arvioinnissa lähdetäisiin siitä, että elatus ”automaattisesti” olisi samanlaista ja yhtä pysyvää kuin elatusvelvollisen ollessa kysymyksessä.

Liikennevahinkolautakunta huomauttaa, että se on ohjeistanut perhe-eläkkeen jälkeensä jääneelle puolisolalle, avopuolisolle ja lapsille. Muulle kuin perhepiiriin kuulvalle on suoritettu korvausta elatuksen menetyksestä vain harvoissa tapauksissa. Nämä tapaukset joudutaan aina käsittelemään kulloinkin saatavissa olevan selvityksen perusteella. Lautakunta katsoo, että liikennevahingoissa tarvitaan edelleenkin nykyisen kaltaista ohjeistusta eläkkeiden laskemiseksi. Ottaen huomioon liikennevakuutuskes-

ta suoritettavien eläkkeiden suuren lukumäärän ja niiden vuosittaisen suuren raharvon olisi erillisenä lainvalmistelutyönä lautakunnan mukaan kuitenkin selvitettävä, tulisiko nykyisen ohjeistuksen asemesta eläkkeen määrittäminen ja laskentaperusteet kirjoittaa liikennevakuutuslakiin.

Kotityötä koskevaa 3 momenttia pitävät hyvänä *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* ja *Käräjätuomarit ry.* *Liikennevahinkolautakunnan* mukaan kotityön arvosta tulisi saada korvauskäsittelyä varten erityistä tietoa, jotka kuvaisivat työn määrää erityyppisissä perheissä sekä minkä palkkatason mukaisesti tämä korvattava työ lasketaan. Esimerkiksi 9 §:ssä säädetty henkilövahinkojen neuvottelukunta voisi lautakunnan mukaan kerätä tilastotietoa ja tutkimuksia mainituista seikoista ja antaa niihin perustuen korvauskäytäntöä varten suosituksia. Myös *Yleisradio Oy* katsoo, että käsite ”kotityön arvo” kaipaisi lisäperusteluja.

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja *Potilasvakuutuskeskus* katsovat, että kotityön huomioon ottaminen elatuksen tarvetta arvioitaessa tulee olla poikkeuksellista ja sitä voidaan pitää perusteltuna lähinnä mietinnön sivun 138 alalaidassa kuvatun kaltaisissa tilanteissa. Sen sijaan perusteltuna ei voida lausunnonantajien mukaan pitää sivun 139 ensimmäisessä kappaleessa kuvattua esimerkkiä, jonka mukaan kotityön arvoa ei otettaisi huomioon kahden kotitöihin kykenevän ja työssäkäyvän aikuisen tapauksessa. Lausunnonantajien mukaan työssä käynnillä ei ole merkitystä tässä suhteessa, vaan olennaista on vain kotitöihin kykeneminen. Kotityön arvon huomioon ottaminen tulee perustua yksinomaan vainajan toteen näytettyyn kykyyn ja tosiasialliseen mahdollisuuteen tehdä näitä töitä. Erityisen tärkeää tämä on lausunnonantajien mukaan korvausoikeutta lakkauttavien seikkojen osalta. Korvauksen ehdottomaksi ylärajaksi tulee näin ollen määritellä se palkka, joka ulkopuoliselle olisi tullut kyseisistä töistä suorittaa. Perusteluissa tulisi lausunnonantajien mukaan lisäksi todeta, ettei kotityön arvoa huomioitaisi, mikäli normaaliin tapaan määritelty korvaus riittää takaamaan riittävän ulkopuolisen avun hankinnan. Lisäksi lausunnonantajat katsovat, että kotityön arvon huomioimisen osalta tulisi soveltaa samoja oikeutta lakkauttavia tekijöitä kuin 2 momentinkin osalta. Erityisesti vanhusten osalta tulee huomioida, ettei korvausta voida maksaa kuin siihen saakka, kun vainaja olisi ikänsä ja terveydentilansa puolesta kyennyt huolehtimaan kotitöistä. Merkitystä ei siis lausunnonantajien mukaan ole lesken kyvyllä huolehtia niistä.

4 a §

(Toimikunta ei ehdoteta muutoksia 4 a §:ään.)

Korkein oikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei korvattavuuden alaa ehdoteta laajennettavaksi. Läheisille aiheutuneen kärsimyksen korvaaminen voisi Korkeimman oikeuden mukaan kuitenkin toisinaan olla jopa perustellumpaa esimerkiksi silloin, kun joku on joutunut poikkeuksellisen raa’an seksuaalisen tai muun väkivallan kohteeksi kuin monissa sellaisissa tilanteissa, joissa kuolema on aiheutettu törkeästi huolimattomuudesta. Samaan seikkaan kiinnittää huomiota myös *Turun hovioikeus* .

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön SAK ry:n mukaan ei ole perusteita sille, että työrikosten johdosta surmansa saaneiden lähiomaisilla ei pääsääntöisesti ole oikeutta kärsimyskorvaukseen, koska työrikokset käytännössä tuomitaan näyttövaike-

uksien vuoksi tuottamuksellisina. Kärsimyskorvauksen soveltamisalaa tulisi SAK:n mukaan harkita laajennettavaksi ainakin työrikosten osalta koskemaan myös tavallista tuottamusta.

4 b §

Jos kuolema on aiheutettu tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta, surmansa saaneen vanhemmilla, lapsilla ja aviopuolisolla sekä muulla näihin rinnastettavalla surmansa saaneelle erityisen läheisellä henkilöllä on oikeus korvaukseen kuolemantapauksen seurauksena aiheutuneesta henkilövahingosta johtuvista tarpeellisista sairaanhoitokustannuksista ja muista tarpeellisista kuluista sekä ansionmenetyksestä.

Vaasan hovioikeus ja Käräjäoikeustuomarit ry kannattavat ehdotettua korvausoikeuden laajentamista. Ehdotuksella voidaan välttää nykyisin esiintyneitä kohtuuttomuuksia vahinkoa kärsineiden läheisten kannalta ja ehdotus on toisaalta kohtuullinen myös vahingonaiheuttajia kohtaan. Myös *Vantaan käräjäoikeuden* mukaan säännös lienee tarpeellinen, vaikka se onkin omiaan mutkistamaan korvausjärjestelmää. Asianomaisen kuuleminen syyteasian yhteydessä saattaa tuottaa ongelmia ainakin niissä harvinaisissa tapauksissa, joissa korvauksen vaatijalla ei ole asianomistajan syyteoi-keutta eikä häntä siten välttämättä kuulla viran puolesta esitutkinnassa tai tuomiois-tuimessa.

Lisäksi käräjäoikeuden mukaan säännöksen suhde 4 a §:ään on ongelmallinen. Pelättävissä on, että 4 a ja 4 b §:n mukaiset korvaukset muodostuvat osin päällekkäisiksi, vaikka ehdotuksen perusteluissa korostetaan, että 4 b §:ssä luotu korvausmahdollisuus on otettava huomioon 4 a §:ää sovellettaessa. Päällekkäisyyteen kiinnittää huomiota myös *Valtiokonttori*. Valtiokonttorin mukaan tulisi vielä harkita, mikä on 4 a §:ssä tarkoitetun kärsimyskorvauksen suhde 4 b §:n mukaiseen henkilövahingon korvaukseen, sillä 4 a §:ää säädettäessä todettiin erityisesti, että läheinen voisi kärsimyskorvauksella kattaa esimerkiksi asiantuntija-avusta aiheutuvia kustannuksia sekä rahoittaa ansiotyöstä pidettävää ylimääräistä vapaa-aikaa. Kärsimyskorvaus on siis alun perin tarkoitettu pääosin samaan tarkoitukseen kuin 4 b §:ssä ehdotettu korvaus.

Turun hovioikeuden mielestä korvausoikeus voitaisiin laajentaa koskemaan myös tilanteita, joissa vahingonkärsijä on loukkaantunut erittäin vakavasti, sillä läheiselle voi näissä tapauksissa olla tärkeämpää saada korvausta pykälässä tarkoitetuista menoista kuin vahingonkärsijän kuollessa. Myös *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* katsoo, että ehdotus voisi koskea myös vakavasti vammautuneiden läheisiä. Samoin tiedekunnan mukaan on huomattava, että ehdotettu ajatusmalli voisi koskea sekä tahallisesti että tuottamuksellisesti aiheutettua henkilövahinkoa, sillä tahallisuus ja tuottamuksellisuus ovat vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 1 momentissa rinnakkaisia ja samanarvoisia korvauserusteita.

Korkein oikeus toteaa, että kuten 2 c §:n perusteluissa myös tämän säännösehdotuksen yhteydessä tulisi kiinnittää selvemmin huomiota siihen, että korvausvelvollisuus ei yleisten periaatteiden nojalla voi ulottua ennalta-arvaamattomiin vahinkoihin.

6 §

Oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on sillä:

- 1) jonka vapautta, rauhaa, kunniaa tai yksityiselämää on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu;
- 2) jota on rangaistavaksi säädetyllä teolla syrjitty;
- 3) jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu;
- 4) jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu muulla, 1—3 kohdassa tarkoitettuihin loukkauksiin verrattavalla tavalla.

Korvaus määrätään sen kärsimyksen perusteella, jonka loukkaus on omiaan aiheuttamaan ottaen erityisesti huomioon loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen saama julkisuus.

Yleistä

Helsingin hovioikeus, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Invalidiliitto ja Käräjätuomarit ry pitävät kärsimyksen korvaamista koskevia ehdotuksia perusteltuina. Oikeusturvakeskus pitää erityisen tärkeänä, että kärsimyksen korvaaminen perustetaan nimenomaan teon luonteeseen ja että kärsimyksen korvaamisen osalta ei jatkossakaan jouduttaisi esittämään lääketieteellistä näyttöä asiaan vaikuttavista psykologisista tekijöistä.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski) kritisoi toimikunnan esittämien kannanottoja kärsimyskorvauksista vahingonkorvausoikeuden systematiikan kannalta. Ongelman ydin on tiedekunnan mukaan siinä, että loukkauksille on ylipäänsä vaikea määrittää täsmällistä käsitteellistä sisältöä vahingonkorvausoikeuden kentällä eikä myöskään toimikunta ole onnistunut kysymystä selkeyttämään. Riittävää ei tiedekunnan mukaan ole toimikunnan tekemä sananvapautta ja yksilönvapautta koskeva perustuslaillinen kysymyksenasettelu. Tiedekunta kiinnittää huomiota myös siihen, että toimikunnan mietinnössä ei ole seurattu pohjoisamerikkalaista ja eurooppalaista oikeustaloustieteellistä keskustelua vahingonkorvausoikeuden funktioista ylipäänsä ja rangaistuksenluonteisista korvauksista erityisesti.

Rikosuhripäivystys kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetuissa uudistuksissa ei edelleenkään huomioida omaisuusrikosten uhriksi joutuneiden henkisiä kärsimyksiä. Rikosuhripäivystyksen mukaan korvausta tulisi saada esimerkiksi sellaisista omaisuusrikoksista, joissa uhrille tulee merkittävää taloudellista haittaa tai jotka ovat kohdistuneet omaisuuteen, jolla on suurta tunnearvoa uhrille. Myös *Suomen Mielen-terveysseura* kiinnittää huomiota siihen, että omaisuuden menetys saattaa aiheuttaa psyykkisiä haittoja.

1 mom. 1 kohta (vapaus, rauha, kunnia ja yksityiselämä)

Useat, lähinnä tiedotusvälineitä edustavat lausunnonantajat (*MTV oy, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys, Suomen Journalistiliitto, Suomen Tietotoimisto, Teollisuus ja Työnantajien Keskusliitto, Viestinnän Keskusliitto ja Yleisradio*) kritisoivat viimeaikaista oikeuskäytäntöä. Lausunnonantajat katsovat, että yksityiselämän ja kunnian loukkaamisesta tuomittujen kärsimyskorvausten on oltava linjassa muista rikoksista tuomittujen vastaavien korvausten kanssa ja etteivät korvaukset saisi olla rangaistusluonteisia. Kohtuuttomat korvaukset murentavat sananvapautta.

Edellä mainitut lausunnonantajat pitävät hyvänä sitä, että kärsimyskorvauksen tuomitseminen edellyttää toimikunnan ehdotuksen mukaan loukkauksen rangaistavuutta. *Viestinnän Keskusliitto, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto, Suomen Tietotoimisto* ja *Yleisradio* lisäävät kuitenkin, että jos juttua ajetaan oikeudessa siviilioikeudellisella perusteella, tuomioistuimen ei pitäisi voida tutkia, onko asiassa syyllistytty kunniaa tai yksityiselämää loukkaavaan rikokseen, eikä tuomioistuimella tästä syystä tulisi olla myöskään mahdollisuutta tuomita kärsimyskorvausta. Sama koskee tilannetta, jossa syyteoikeus on vanhentunut. Lausunnonantajien mukaan kärsimyskorvaus tulisi voida tuomita vain tapauksissa, joissa teosta on tuomittu rangaistukseen taikka joissa tuomioistuin on todennut teon tapahtuneen, mutta jättää vastaajan tai vastaajat rangaistukseen tuomitsematta.

Myös *Oikeustoimittajat ry* kiinnittää huomiota siihen, että tiedotusvälineiltä on yhä useammin alettu hakea rikosperusteisia vahingonkorvauksia siviiliprosessissa. Vaikka menettely on sinänsä laillinen, se on yhdistyksen mukaan Euroopan ihmisoikeus-sopimuksessa ja perustuslaissa turvatuun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta varsin pulmallinen. Jotta tiedotusväline voidaan tällaisessa prosessissa tuomita maksamaan korvauksia, tuomioistuimen on ensin todettava, että korvaukseen oikeuttava rikos on tapahtunut. Siten tuomioistuin voi todeta jonkun toimittajan menettelyn täyttävän rikoksen tunnusmerkistön, vaikka toimittaja ei ole ollut prosessissa asianosaisena, hänellä ei ole ollut mahdollisuuksia puolustautua eikä hänellä ole ollut muitakaan oikeusturvatakeita, jotka rikoksesta syytetylle kuuluvat. Yhdistyksen mukaan nämä ns. mukavuuslippuprosessit ovat myös siinä mielessä ongelmallisia, että ne kymmenkertaistavat vanhenemisajan. Myös *Suomen Journalistiliitto* pitää kehityssuuntaa ongelmallisena.

Korkein oikeus toteaa joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tehtyjen kunnian ja yksityiselämän loukkausten osalta, että toimikunnan näkemys on periaatteellisesti oikea siinä, että vahingonkärsijälle kärsimyksestä suoritettavan korvauksen määrään ei saisi vaikuttaa korottavasti se, millaisen korvaustason voidaan arvioida vastaavan vahingonaiheuttajalle mahdollisesti koitunutta taloudellista hyötyä ja sitä kautta vaikuttavan ennaltaehkäisevästi vahingonaiheuttajan vastaiseen käyttäytymiseen. Vahingonkärsijälle aiheutettu kärsimys ja vahingonaiheuttajalle mahdollisesti koitunut taloudellinen hyöty on Korkeimman oikeuden mukaan syytä pitää erillään toisistaan.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta viittaa perusteluihin (s. 145 alkaen), jossa käsitellään painovapausrikosta ja rikollisen ohjelman lähettämistä sekä eräitä lainsäädäntöhankkeita. Kussakin säännöstössä on tai tulee olemaan viittaus vahingonkorvauslain soveltamiseen. Epäselväksi jää tiedekunnan mukaan, tarkoitetaanko esityksellä, että mainittu viittaus riittäisi myös 5 luvun 6 §:n soveltamiseen.

Kouvolan hovioikeus kiinnittää huomiota ehdotuksen perusteluihin, joiden mukaan oikeutta korvaukseen kärsimyksestä ei synny, jos arvostelu kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa eikä arvostelu selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Hovioikeuden mukaan rajanveto tullee olemaan varsin ongelmallista tällaisissa tapauksissa.

Lisäksi hovioikeus kiinnittää huomiota asuntomurtotapauksiin. Hovioikeuden mukaan oikeuden korvaukseen kärsimyksestä tulisi syntyä aina siitä riippumatta, onko

esimerkiksi asunnon haltija ollut murtohetkellä paikalla tai onko irtaimistoa tuhottu tai sotkettu.

1 mom. 2 kohta (syrjintä)

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta viittaa perusteluihin (s. 147), joiden mukaan tasa-arvolain mukainen hyvitys voidaan ottaa huomioon määrättäessä kärsimyskorvausta. Tiedekunnan mukaan olisi syytä miettiä, pitääkö syrjityn saada sekä tasa-arvolain mukainen hyvitys että vahingonkorvauslain mukainen kärsimyskorvaus. Tiedekunnan mukaan tuntuisi siltä, että korvausvelvollinen joutuisi yhden teon ja samojen syiden perusteella maksamaan kaksi erilaista korvausta.

1 mom. 3 ja 4 kohta (henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkaukset ja ihmisarvoa vakavasti loukkaavat, 1-3 kohtiin rinnastettavat loukkaukset)

Lausunnonantajat (*Korkein oikeus, Kouvolan hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Kokkolan käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus ja Valtiokonttori*) suhtautuvat yleisesti myönteisesti ehdotettuihin säännöksiin, erityisesti siihen, että oikeus saada korvaus kärsimyksestä olisi myös henkilöllä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on loukattu. *Turun hovioikeuden* mielestä ei ole kuitenkaan tarpeen luopua teon rangaistavuudesta kärsimyksen korvaamisen edellytyksenä. *Korkein oikeus, Kouvolan hovioikeus ja Valtiokonttori* korostavat sitä, että säännösten soveltamisalan tulisi pysyä suppeana. Korkeimman oikeuden mukaan korvausvastuun synnyttävää menettelyä tulisi tämän vuoksi pyrkiä perusteluissa täsmentämään. *Kokkolan käräjäoikeuden* mukaan perustelut kaipaavat enemmän konkreettisia esimerkkejä tyyppillisistä soveltamistilanteista, kuten veitsellä tehdyistä pahoinpitelyistä.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski) huomauttaa, että jos kärsimyksen korvauksen tuomitsemisen edellytyksiä halutaan tehdä joustavimmiksi, tulisi harkita tarkemmin, millä tavalla asia perustellaan hallituksen esityksessä, sillä toimikunnan ehdotuksella voi olla merkittäviä heijastusvaikutuksia mitä moninaisimmissa rikosoikeudellisissa ja muissa laillisuusperiaatteen kannalta kriittisissä lain soveltamis- ja tulkintatilanteissa. Tiedekunta kiinnittää huomiota myös siihen, että toimikunta ei ole pohtinut, mihin ongelmiin jouduttaisiin silloin, kun "ajan vaatimusten mukaisesti" vahingonkorvausvelvollisuuden langettavan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen antamisen jälkeen lainsäädäntöprosessin tuloksena päädytään siihen, ettei vahingonkorvausvaatimuksen perusteena ollut menettelyä olekaan syytä säätää rangaistavaksi.

2 mom. (korvauksen määräytymisperusteet)

Kouvolan hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus ja Valtiokonttori pitävät ehdotettuja korvauksen määräytymisperusteita hyväksyttävänä.

Suomen Tietotoimisto, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto, Viestinnän Keskusliitto ja Yleisradio katsovat, että sekä itse lakitekstiehdotuksesta että perusteluista pitäisi poistaa maininnat julkisuuden määrästä kärsimyskorvauksen arviointiperusteena, tai vähintään poistaa yksityiskohtaisten perustelujen seuraava maininta (s. 154) "Esimerkiksi kunnianloukkausrikoksen aiheuttamasta loukkauksesta määrättävää korvausta korottavana seikkana olisi otettava huomioon se, että rikos on tehty

joukkotiedotusvälinettä käyttämällä." Myös useat muut tiedotusvälineitä edustavat lausunnonantajat (*MTV oy, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys, Suomen Journalistiliitto*) pitävät ehdotusta ongelmallisena. *MTV Oy* huomauttaa, että kaikki valtakunnallisessa televisio-ohjelmassa esitetty saa väistämättä laajan julkisuuden, mutta laajuus (suuri katsojamäärä) ei kuitenkaan välttämättä korreloi kärsimyksen määrän kanssa. *Oikeustoimittajat ry:n* ja *Suomen Journalistiliiton* mukaan ehdotus on ongelmallinen muun muassa sen vuoksi, että ehdotuksen nojalla suuren julkisuuden kohteeksi jo asemansa vuoksi joutuvat – esimerkiksi poliittista tai taloudellista valtaa käyttävät - saisivat jokseenkin automaattisesti suuria korvauksia, vaikka heillä toisaalta on juuri asemansa vuoksi velvollisuus sietää enemmän kuin muilla ihmisillä. *Päätoimittajien yhdistys* pitää erityisen ongelmallisena toimikunnan näkemystä, jonka mukaisesti ”ainakin sellaisissa tapauksissa, joissa kunniaa tai yksityiselämää loukkaavan tiedon esittämisen ilmeisenä tarkoituksena on esimerkiksi *aikakauslehdien myynnin edistäminen*, voidaan arvioida vahingonkorvausvelvollisuuden uhkan muodostavan tosiasiallisestikin tekijän, joka otetaan huomioon harkittaessa tällaisen tiedon levittämistä”. Yhdistys huomauttaa, että lainsäädäntöä ei tulisi kehittää yksittäistapauksien tai yhden lehtityypin perusteella, vaan säännösten tulisi toimia kaikkien lehtityyppien (sanomalehdet, iltapäivälehdet, aikakauslehdet) kohdalla.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että jos ennalta estävyyteen pyritään vain suuren ja vahingonkärsijälle aiheutuneen haitan näkökulmasta lähtevällä korvausarvioinnilla, eri tiedotusvälineet joutuvat varallisuutensa perusteella hyvin eriarvoiseen asemaan. Sananvapautta yhteiskunnassa palvelisi tiedekunnan mukaan se, että mahdollisimman monet mediayritykset ja niissä työskentelevät voisivat ja uskaltaisivat julkaista kenties hyvinkin arkaluonteisia uutisia. Lisäksi tiedekunta viittaa siihen, että toimikunnan näkemysten mukaan kärsimyksen korvaus ei ole luonteeltaan rangaistusluonteinen seuraamus. Toisaalta toimikunnan mukaan kärsimyskorvausta määrättäessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota loukkauksen tekotapa (esim. s. 152). Jos arvioinnin lähtökohtana pidetään loukkauksen tekotapaa eikä kärsimyksen määrää, tiedekunta katsoo, että kysymys on juuri rangaistusluontoisesta seuraamuksesta.

Invalidiliitto kiinnittää huomiota siihen, että henkilöön kohdistuvista rikoksista tuomittavat kärsimyskorvaukset ovat huomattavasti pienempiä kuin kunniaa ja yksityiselämää loukkaavista teoista, vaikka myös henkilöön kohdistunut rikos saattaa vaikuttaa henkilön koko loppuelämään ja siten aiheuttaa huomattavaa kärsimystä. Liitto pitää tärkeänä, että tähän kansalaisten oikeustajua loukkaavaan epäkohtaan puututaan harkitsemalla henkilöön kohdistuvien loukkausten johdosta suoritettavien korvausten tasoa vakavasti uudelleen.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen kiinnittää huomiota seksuaalirikosten johdosta määrättäviin kärsimyskorvauksiin. Kriisikeskuksen mukaan on asianmukaista erikseen todeta, että raiskauksen uhrille aiheutuu tyypillisesti enemmän kärsimystä kuin muista rikoksista ja että tämä seikka tulee ottaa huomioon korvauksia määrättäessä. Kriisikeskus haluaa kuitenkin painottaa, että myös muut seksuaalirikokset kuten lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ovat omiaan aiheuttamaan erittäin vahingollisia seurauksia uhreille. Samoin on kriisikeskuksen mukaan perusteltua ottaa huomioon loukatun asema arvioitaessa kärsimyksen määrää: korvausta korottavana seikkana myös seksuaalirikosten kyseessä ollen on oikein huomioida uhrin heikentynyt kyky suojella itseään. Loukkauksen keston arvioiminen on sitä vastoin kriisikeskuksen mukaan

loukatun oikeusturvan kannalta ongelmallista seksuaalirikosten kyseessä ollen eikä sillä saa olla merkitystä kuin aineettoman henkilövahingon määrää korottavana seikkana tilanteissa, joissa seksuaalinen hyväksikäyttö on ollut jatkuvaa. Lisäksi kriisikeskus katsoo, että seksuaalirikosten ja parisuhdeväkivallan uhrien henkistä kärsimystä arvioitaessa on erityisesti huomioitava myös loukkauksen salaisena pysyminen esimerkiksi uhkailun, pelon tai häpeän takia, loukkauksen sellaisenaan häpeällisenä koetun luonteen tai jonkin kolmannen osapuolen suojelun takia. Lisäksi seksuaalirikoksissa henkistä kärsimystä arvioitaessa on erityinen merkitys annettava myös uhrin iälle ja kehitystasolle rikoksen tapahtuessa.

Taloudellisen hyödyn julistaminen menetetyksi

Toimikunta katsoi, että mahdollisuuksia lisätä menettämisseuraamuksen käyttöalaa tulisi tutkia kunnian ja yksityiselämän loukkaustapauksissa.

Korkein oikeus, Turun yliopistollinen oikeustieteellinen tiedekunta ja Suomen Asianajajaliitto kannattavat toimikunnan ehdotusta menettämisseuraamuksen käyttöalan laajentamisen tutkimisesta. Tiedekunnan mukaan konfiskaation käyttö voisi toimia korvauksia tasapainottavana välineenä. Ongelmana tulevat kuitenkin vastaan rikosoikeuden periaatteelliset rajat, kuten legaliteettiperiaate. Konfiskaation haittapuolena on tiedekunnan mukaan lisäksi sen ”jäykkyys” (syyttäjä/rikosprosessisidonnaisuus) verrattuna mahdollisuuteen vaatia vahingonkorvausta.

Viestinnän Keskusliiton, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton ja Suomen Tietotoimiston näkemyksen mukaan toimikunnan ehdotusta ei tulisi toteuttaa. Lausunonantajien mukaan perustelujen lausuma ”Ainakin sellaisissa tapauksissa, joissa kunniaa tai yksityiselämää loukkaavan tiedon esittämisen ilmeisenä tarkoituksena on esimerkiksi aikakauslehden myynnin edistäminen, voidaan arvioida vahingonkorvausvelvollisuuden uhkan muodostavan tosiasiallisestikin tekijän, joka otetaan huomioon harkittaessa tällaisen tiedon levittämistä” koskee vain harvoja yksittäistapauksia eikä lainsäädäntöä tule pyrkiä kehittämään vain satunnaisten yksittäistapausten kautta. Lisäksi lausunnonantajat kiinnittävät huomiota siihen, että taloudellisen hyödyn arviointi olisi erittäin vaikeaa. Myös *Päätoimittajien yhdistys* ja *Yleisradio Oy* pitävät ehdotusta ongelmallisena ja lisäpohdintaa vaativana.

7 §

Henkilövahingon perusteella suoritettava korvaus vastaisuudessa aiheutuvasta ansionmenetyksestä tai elatuksen menetyksestä määrätään maksettavaksi toistuvina suorituksina. Korvaus voidaan kuitenkin määrätä maksettavaksi kertasuorituksena, jos se on korvausvelvollisen varallisuusolot huomioon ottaen tarpeen vahinkoa kärsineen korvaussaatavan turvaamiseksi tai jos se on korvauksen määrä huomioon ottaen tarkoituksenmukaista.

Kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta tai pysyvästä haitasta määrätään maksettavaksi kertakorvaus. Korvaus pysyvästä haitasta voidaan kuitenkin määrätä maksettavaksi toistuvina suorituksina, jos se on aiheellista ottaen huomioon vahinkoa kärsineen olosuhteet, korvauksen määrä ja korvausvelvollisen varallisuusolot.

Kärsimyksestä määrätään maksettavaksi kertakorvaus.

Invalidiliitto ja Käräjäoikeustuomarit ry kannattavat ehdotettuja säännöksiä, sillä ne ovat omiaan täsmentämään korvauskäytäntöä.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen perustelujen mukaan korvaus ansionmenetyksestä tai elatuksen menetyksestä sekä korvaus pysyvästä viasta ja haitasta olisi mahdollista määrätä maksettavaksi osaksi toistuvina suorituksina ja osaksi kertasuorituksena. Säännösten sanamuotoa olisi hovioikeuden mukaan jatkovalmistelussa vielä syytä harkita, sillä ehdotetut 1 ja 2 momentit viittaavat sanamuodoltaan vahvasti siihen, että kysymyksessä ovat toisensa poissulkevat korvauksen suorittamistavat. Myös *Turun hovioikeus* kiinnittää huomiota samaan seikkaan.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta viittaa perusteluissa esitettyyn lausumaan (s. 155), jonka mukaan kertakorvaukseen sisältyvät erät, kuten kuukausipalkkaerät, voitaisiin ottaa huomioon määrättäessä korvaukselle viivästyskorkoa. Lausuma on tiedekunnan mukaan melko arvoituksellinen ottaen huomioon, että vahingonkorvaukselle maksettavasta viivästyskorosta ja sen juoksemisen alkamisesta säädetään korkolaissa. Perinteisesti on myös erotettu toisistaan palkka ja sen menetyksestä aiheutuvan vahingon korvaus toisistaan. Työjutuissa Korkein oikeus on kehittänyt käytännön sääntöjä ansionmenetykselle maksettavasta viivästyskorosta, ja tuo käytäntökin lienee tiedekunnan mukaan syytä ottaa huomioon viivästyskoron alkamista selvittäessä.

8 §

Jos 2, 2 d, 4 tai 4 b §:n perusteella suoritettavan korvauksen määräämisen perusteena olleet olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet sen jälkeen, kun korvaus on tuomiolla vahvistettu tai siitä on sovittu, korvauksen määrää tai sen suorittamista voidaan muuttaa. Kertakorvausta ei kuitenkaan voida tämän pykälän nojalla alentaa.

Toistuvina suorituksina maksettavaa korvausta koskeva muutos voidaan erityisestä syystä määrätä tulemaan voimaan takautuvasti, aikaisintaan kuitenkin korvauksen muuttamista koskevan kanteen vireille tulosta lukien.

Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Kouvolan hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Vantaan käräjäoikeus, Käräjäoikeustuomarit ry ja Invalidiliitto kannattavat ehdotettuja säännöksiä.

Korkein oikeus lisää, että olisi toivottavaa, että ehdotettua pykälää voitaisiin soveltaa myös sellaisiin korvauksiin, joista on sovittu tai päätetty jo ennen uuden lain voimaantuloa.

Vantaan käräjäoikeus mukaan tulisi harkita myös sitä, että kertakorvauksia voitaisiin alentaa. Esimerkiksi nuorelle henkilölle pysyvästä haitasta määrätty korvaus saattaa lääketieteen kehityksen seurauksena osoittautua tosiasiaassa ylimitoitetuksi. Koska tällaisesta korvauksesta tehtyä sopimusta voidaan sovitella korvausmäärää alentaen, tuntuisi käräjäoikeuden mukaan luontevalta, että olosuhteiden olennaisesti muututtua myös tuomiolla vahvistettua korvausta voitaisiin alentaa. Myöskään *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* ei pidä perusteltuna toistuvaissuoritusten ja kertakorvausten välillä tehtyä eroa.

Helsingin hovioikeus huomauttaa, että säännöksen suhde vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momenttiin jää epäselväksi. Hovioikeuden mukaan on ymmärrettävää, että pelkästään tavanomaista ansiotason kehitystä ei voitaisi pitää ehdotetussa säännöksessä tarkoitettuna olosuhteiden olennaisena muutoksena. Sen sijaan voidaan perustellusti asettaa kysymyksenalaiseksi toimikunnan kannanotto, jonka mukaan tapauksissa, joissa korvausvelvollisuutta alun perin määrättäessä on poikettu täydestä korvauksesta vahingon aiheuttajan nuoruuden perusteella, olennaisena olosuhteiden muutoksena ei voitaisi pitää sitä, että vahingon aiheuttaja aikuistuu, valmistuu ammattiin ja alkaa saada ansiotuloja.

Myös *Turun hovioikeus* kannattaa toimikunnan ehdotusta siltä osin kuin kysymys on toistuvina suorituksina maksettavaksi määräytyistä korvauksista. Hovioikeuden käsityksen mukaan kertakorvauksena maksettavien hyvitysten määriin ei tulisi muuttuneiden olosuhteiden perusteella voida puuttua, sillä mahdollisuus saa todennäköisesti aikaan oikeustilan epävarmuutta. Hovioikeus viittaa siihen, että toimikunnan mietinnössä on perusteltu kertakorvauksenkin muuttamista tuomion oikeusvoiman ulottuvuuteen liittyvillä epäselvyyksillä. Hovioikeuden käsityksen mukaan epäselvyydet eivät ole kuitenkaan niin merkittäviä, että ehdotettua muutosta tulisi niiden vuoksi toteuttaa.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski) suhtautuu kriittisesti ehdotukseen. Tiedekunta pitää kyseenalaisena sitä, että vakiintuneiden siviiliprosessuaalisten yleisten oppien heikkoa tuntemusta pyritään paikkaamaan materiaaliseen oikeuteen otettavilla yksityiskohtaisilla säännöksillä (perustelut s. 78). Tiedekunnan mukaan etenkin henkilövahinkojen korvaaminen ei ole sellainen materiaalisien oikeuden erityisalue, johon olisi syytä rakentaa omaa tuomioiden oikeusvoimaoppia. Tiedekunnan mukaan on muutoinkin kyseenalaista, että vahingonkorvausoikeuden materiaalisia säännöksiä ja niiden systematiikkaa muokataan erityisen yksityiskohtaisiksi yksinomaan esimerkiksi vakuutusalan korvaustoiminnan helpottamiseksi. Vahingonkorvauslain luonne yleislakina tulisi säilyttää.

Kuluttajien vakuutustoimisto toteaa, että vakuutusasioissa henkilövahinkokorvauksista ei yleensä sovita eli tehdä ns. korvaussopimuksia, eikä se ole tulevaisuudessaakaan asiakkaan oikeusturvan kannalta suositeltavaa, koska käytännössä vahinkoa kärsineillä itsellään ei juurikaan ole käsitystä siitä, millaisia ja miten suuria korvauksia heillä on mahdollisuus saada. Toimisto ehdottaa harkittavaksi, olisiko pykälässä säädetty sopiminen täsmennettävissä tarkoittamaan ainoastaan tuomioistuimen vahvistamaa sovintoa, koska silloin yleensä asiakkaalla on lakimiesapu käytettävissä.

Kansaneläkelaitos viittaa ehdotuksen perusteluihin, joiden mukaan toistuvaissuoritus voi olla vahinkoa kärsineelle edullisempi kuin kertasuorituksena maksettava korvaus muun muassa verotuksellisten syiden vuoksi. Kansaneläkelaitoksen mukaan on kuitenkin huomattava, että toistuvasti suoritettava korvaus elatuksen menettämisestä on sellaista tuloa, joka otetaan huomioon useita sosiaalietuuksia myönnettäessä siten, että kyseinen tulo on esteenä etuuden saamiselle tai vähentää etuuden määrää, ja sitä kautta toistuvina suorituksina maksettava korvaus saattaa johtaa korvauksen saajalle epäedullisempaan lopputulokseen kuin kertasuorituksena maksattava korvaus.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunnan mukaan esityksessä tulisi sanoa selkeästi, että jutun vireilläolovaikutus ja tuomion oikeusvoimavaikutukset kohdistuvat vain niihin kysymyksiin, jotka ovat tai ovat olleet riita-asiassa riidan kohteena. Näin ollen ilmenneen uuden vahingon perusteella on voinut jo nykyisellään vaatia lisää vahingonkorvausta aikaisemman tuomion sitä estämättä. Nyt s. 77 olevasta lausumasta saattaa saada jopa toisenlaisen kuvan mahdollisuudesta vaatia korvausta lisävahingosta, samoin s. 159 esimerkeistä.

Yleisradio Oy kiinnittää huomiota yksityiskohtaisissa perusteluissa (s.161) esitettyyn lausumaan, jonka mukaan ehdotettu pykälä ei vaikuttaisi vahinkoa kärsineen oikeuteen esittää korvauspäätöksen tekemisen jälkeen lisäkorvausta koskevia vaatimuksia vakuutusyhtiöille. Jatkovalmisteluissa tulisi *Yleisradio Oy:n* mukaan selvittää, voiko säännöksen käyttöönottoaminen kuitenkin jollain tapaa vaikuttaa vakuutusyhtiöiden korvauskäytäntöön.

9 §

Henkilöön kohdistuvien vahinkojen korvaamista koskevan oikeus- ja korvauskäytännön yhtenäisyyden edistämiseksi oikeusministeriön yhteydessä toimii henkilövahinkoasiain neuvottelukunta.

Neuvottelukunnan tehtävänä on:

- 1) seurata henkilöön kohdistuvien vahinkojen korvaamista koskevaa oikeus- ja korvauskäytäntöä;*
- 2) antaa yleisiä suosituksia kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta sekä kärsimyksestä suoritettavien korvausten määristä;*
- 3) tehdä aloitteita henkilöön kohdistuvien vahinkojen korvaamista koskevista kysymyksistä.*

Henkilövahinkoasian neuvottelukunnan perustamista kannattavat *sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin hovioikeus, Kouvolan hovioikeus, Turun hovioikeus, Kemän käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Kansaneläkelaitos, Liikennevahinkolautakunta, Potilasvahinkolautakunta, Valtiokonttori, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, Kuluttajien Vakuutustoimisto, Suomen Asianajajaliitto, Käräjäoikeustuomarit ry, Invalidiliitto, Rikosuhripäivystys ja Yleisradio Oy*. Neuvottelukunta olisi omiaan yhtenäistämään korvauskäytäntöä, erityisesti kärsimyskorvausten osalta. *Suomen Asianajajaliiton* mukaan jatkovalmistelussa on kuitenkin tärkeää määritellä riittävän selkeästi neuvottelukunnan tehtävät sekä ohjata sen toimintaan riittävästi voimavaroja tuloksellisen työn takaamiseksi. Riittävät resurssit ovat tärkeitä liiton mukaan erityisesti sen vuoksi, että ohjeiden laatiminen oikeuskäytännön perusteella edellyttää paitsi riittävän laajaa tietoa olemassa olevasta käytännöstä, myös käytännön erityispiirteiden arviointia. Muutoin on liiton mukaan vaarana, että liian ylimalkaisesti tietoihin perustuvilla ohjeilla tosiasiansa muutetaan korvauskäytäntöä. Myös *Kemän käräjäoikeus* korostaa riittävien resurssien tärkeyttä. *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry* ja *Yleisradio Oy* huomauttavat lisäksi, että neuvottelukunnan suhde jo toimiviin lautakuntiin jää epäselväksi. Myös *liikenne- ja viestintäministeriön* mielestä ehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi pohtia erityisesti neuvottelukunnan asemaa ja tehtäviä, muun muassa on otettava huomioon parhaillaan uudelleen organisoitavan Liikennevahinkolautakunnan toiminta, jonka tehtäviin kuuluu paitsi lausuntojen antaminen yksittäisistä korvauskysymyksistä myös yleisten korvauskäytäntöä yhtenäistävien ohjeiden antaminen.

Korkein oikeus toteaa, että tuomioistuinten ja muiden korvauskysymyksiä käsittelevien elinten tehtävien ja aseman kannalta ajatus korvausten määräämistä koskevien yleisten suositusten uskomisesta erityisen ulkopuolisen elimen tehtäväksi on *periaatteelliselta kannalta ongelmallinen*. Kun neuvottelukunnan nimenomaisena tehtävänä olisi antaa yleisiä suosituksia lain soveltajia varten, niiden tosiasiallinen merkitys voisi myös muodostua varsin merkittäväksi ja korvausharkintaa kaavamaisitavaksi. Korkeimman oikeuden mukaan on myös aihetta epäillä, ettei neuvottelukunnan harkintavalta muodostuisi käytännössä niin suppeaksi kuin mietinnön perusteluissa annetaan ymmärtää. Toisaalta Korkein oikeus kuitenkin toteaa, että tarve yhtenäisten soveltamiskäytäntöjen aikaansaamiseen on suuri ja että henkilövahinkojen täsmällisempi luokittelu sekä niiden tyyppisiä korvaustasoja ”haarukoivien” ohjeellisten suositusten aikaansaaminen voi helpottaa tätä merkittävästi. Tältä kannalta neuvottelukunnan asettamista voidaan puoltaa, joskin Korkein oikeus korostaa, että neuvottelukunnan tehtävä ei saisi muodostua tosiasiallisestikaan norminannon luonteiseksi eikä korvauskäytäntöä aiheuttomasti kaavamaisitavaksi.

Kielteisesti neuvottelukunnan perustamiseen suhtautuvat *Suomen Lakimiesliitto, Helsingin käräjäoikeus, Kokkolan käräjäoikeus ja Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski)*. Myös *Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan* mukaan ehdotus herättää monia kysymyksiä. Näiden lausunnonantajien mukaan ehdotuksella pyrittäviin tavoitteisiin voitaisiin päästä muillakin keinoilla.

Samoista syistä kuin Korkein oikeus myös *Suomen Lakimiesliitto* pitää neuvottelukunnan perustamista periaatteelliselta kannalta ongelmallisena. Lakimiesliitto pitäisikin parempana, jos neuvottelukunnan sijasta löydettäisiin tuomioistuinlaitoksen riippumattoman aseman paremmin huomioon ottava ratkaisuvaihtoehto. Tutkimustiedon tuottamiseen voitaisiin liiton mukaan ainakin käyttää muita tahoja kuin ehdotettua neuvottelukuntaa, esimerkiksi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimialaan tällaisen tutkimustiedon tuottaminen voisi sopia hyvin.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan ei ole syytä luoda ehdotetun kaltaista neuvottelukuntaa lainsäätäjän ja lainsoveltajan välimaastoon. Neuvottelukunnan perustamisen tavoitteet eli tiedottaminen ja sitä kautta saavutettava korvauskäytännön yhdenmukaistaminen on käräjäoikeuden mukaan saavutettavissa järjestämällä korvauskäytäntöä selvittävä seuranta ja tiedottaminen oikeusministeriöön. Jos neuvottelukunta katsotaan kuitenkin aiheelliseksi perustaa, sen tehtävänä tulisi käräjäoikeuden mukaan olla lähinnä vain antaa asianosaisille ja korvausasioita ratkaiseville näiden pyynnöstä käytäntöä ohjaavia lausuntoja.

Kokkolan käräjäoikeus ei pidä neuvottelukunnan perustamista tarpeellisena. Käräjäoikeus toteaa, että selvästi runsaslukuisimman joukon muodostavat tapaukset, joissa on kysymys eri tyyppisistä pahoinpitelyistä. Oikeuskäytännössä on näissä tapauksissa korvausmäärien suhteen noudatettu suuntaa-antavasti Liikennevahinkolautakunnan antamia normeja ja suosituksia, minkä johdosta oikeuskäytäntö on suhteellisen yhdenmukaista. Ylipäätään neuvottelukunnan suositukset eivät käräjäoikeuden mukaan yleensä edes tulisi sovellettaviksi tavanomaisissa rikosasioissa, koska tavanomaisista on, että vastaajat myöntävät korvausvaatimukset määriltään, jolloin tuomioistuimella ei prosessioikeudellisten säännösten vuoksi ole harkintavaltaa korvaus-

määrän suhteen. Ongelmallisempia tapauksia ovat kärsimyksen korvaamista koskevat vaatimukset, joista vastaavia epävirallisia, mutta tosiasiaassa käytäntöjä yhtenäistäviä normeja ja suosituksia ei ole. Tähän ongelmaan olisi käräjäoikeuden mukaan kuitenkin mahdollista vaikuttaa yksityiskohtaisemmilla kärsimyskorvausten määräytymisen perusteita ja kärsimyskorvausten tasoa koskevilla perustelulausumilla.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski) ei pidä perusteltuna neuvottelukunnan perustamista. Tiedekunnan mukaan neuvottelukunnan perustamisen sijasta tulisi kiinnittää laajempaa huomiota siihen, millä tavoin alioikeuksien ja erilaisten henkilövahinkoja tutkivien riidanratkaisulautakuntien ratkaisutoiminnan julkisuutta edistettäisiin.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että ehdotetun neuvottelukunnan asema olisi Suomen oloissa uusi ja poikkeava, sillä minkään olemassa olevan lautakunnan tehtävänä ei ole tuomioistuinten käytännön ohjaaminen. Tiedekunnan mukaan ehdotuksen tavoite on kannatettava, mutta tiedekunta arvostelee sitä, että ehdotuksessa ei ole pohdittu vaihtoehtoisia institutionaalisia järjestelyjä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tiedekunta kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotetut 9 ja 10 § ja niitä koskevat perustelut eivät vastaa toisiaan. Perusteluihin on muun muassa kirjattu lukuisia sellaisia neuvottelukunnan tehtävää ja toimivaltaa koskevia täsmennyksiä ja rajoituksia, jotka eivät ilmene lainkaan säännösehdoista. Epäselvää on myös se, millaista aitoa, omakohtaista harkintaa neuvottelukunnan suositusten antamiseen sisältyisi sekä mitä lisäarvoa neuvottelukunnan asiantuntemus toisi korvauskäytäntöihin.

Tiedekunta katsoo lisäksi, että neuvottelukunnan asemaan liittyvät valtiosääntöoikeudelliset kysymykset vaativat jatkovalmistelussa lisää selvittelyä. Tiedekunnan mukaan tuomioistuinten riippumattomuutta ei tule tarkastella pelkästään muodolliselta kannalta kuten mietinnössä on tehty. Oikeusministeriön eli toimeenpanovallan yhteyteen kaavailun neuvottelukunnan asemaa on valtiosäännön kannalta tarkasteltava myös siitä näkökulmasta, miten se vaikuttaa tuomioistuinten tosiasialliseen riippumattomuuteen ja miltä riippumattomuus näyttää kansalaisten ja muiden oikeussubjektien kannalta ("Justice must be seen to be done"). Lisäksi valtiosääntöoikeudellista selvittelyä vaatii se, jos neuvottelukunnan suositukset saavat ehdotetun kaltaisesti tosiasiallisesti oikeuskäytäntöä ohjaavien normien aseman lainkäytössä, sillä perinteisen vallanjako-opin kannalta tuomioistuinten avoin ja suora osallisuus yleisten oikeusohjeiden antamiseen eli säädösvallan käyttämiseen on Suomen oloissa poikkeuksellista. Tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta saattaa ongelmia puolestaan tiedekunnan mukaan sisältyä siihen, että tuomioistuinlaitoksen edustajat muodostavat osaltaan suositusluonteisia oikeusohjeita henkilövahinkojen korvaamisesta. Tiedekunnan mukaan voi hyvin ajatella, että kyseiset tuomarit ovat yksittäisiä vahingonkorvausasioita ratkaistessaan sidoksissa niihin kannanottoihin, joihin he ovat päätyneet suosituksia laatiessaan. Vaikka kyse ei tällöin olisikaan aidosta jääviydestä, tuomioistuimessa asioiva oikeussubjekti saattaa nähdä asian toisin.

10 §

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnassa on puheenjohtaja ja kuusi jäsentä. Puheenjohtajan ja kolme jäsenistä määrää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajan tulee olla korkeimman oikeuden jäsen. Valtioneuvoston määräämistä jäsenistä tulee yhden olla hovioikeustuomari, yhden käräjäoike-

ustuomari ja yhden vakuutus oikeustuomari. Lisäksi neuvottelukunnan jäseniä ovat liikennevakuutuslain (279/1959) 17 a §:ssä tarkoitetun liikennevahinkolautakunnan, potilasvahinkolain (585/1986) 11 §:ssä tarkoitetun potilasvahinkolautakunnan ja rikosvahinkolain (935/1973) 14 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikosvahinkolautakunnan puheenjohtajat.

Jos neuvottelukunnan puheenjohtaja tai valtioneuvoston määräämä jäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, oikeusministeriö määrää hänen tilalleen uuden puheenjohtajan tai jäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Neuvottelukunnan puheenjohtaja ja jäsenet sekä muut neuvottelukunnan tehtäviä hoitavat toimivat virkavastuulla.

Neuvottelukunnan asettamisesta, päätösvaltaisuudesta ja toiminnan järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Helsingin hovioikeus ja Kouvolan hovioikeus kannattavat ehdotettua kokoonpanoa.

Useat lausunnonantajat (*Korkein oikeus, Valtiokonttori, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Akava ry, Suomen Asianajajaliitto, Invalidiliitto, Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Rikosuhripäivystys, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Mielenterveysseura ja Yleisradio ry*) katsovat neuvottelukunnan olevan kokoonpanoltaan liian suppea. Toimikuntaan pidetään tarpeellisena saada myös lääketieteellistä asiantuntemusta (*Korkein oikeus ja Suomen Lakimiesliitto*), vakuutusyhtiön edustaja (*Valtiokonttori*), vahinkoa kärsineiden edustajia (*Invalidiliitto ja Rikosuhripäivystys*), psyykkisen ja sosiaalisen osaamisen edustusta (*Rikosuhripäivystys ja Suomen Mielenterveysseura*) kriisi- ja traumapsykologian edustaja (*Raiskauskriisikeskus Tukinainen*), seksuaalirikosten uhrien asemaan paneutuneen järjestöjen edustajia (*Raiskauskriisikeskus Tukinainen*) sekä tiedotusvälineiden edustajia (*Yleisradio Oy*).

Korkein oikeus huomauttaa lisäksi, että luontevaa on, että neuvottelukunnan puheenjohtajana toimisi Korkeimman oikeuden jäsen. Korkein oikeus ei kuitenkaan pidä perusteltuna, että sanotun tehtävän hoitaminen säädettäisiin lailla jäsenen virkaan liittyväksi velvollisuudeksi. Ehdotetun 10 §:n 1 momenttia tulisikin tältä osin muuttaa. Sitä vastoin lakiehdotuksen perusteluihin voitaisiin sisällyttää maininta siitä, että puheenjohtajaksi olisi syytä pyrkiä saamaan joku Korkeimman oikeuden jäsenistä. Suomen Lakimiesliitto viittaa Korkeimman oikeuden antamaan lausuntoon.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liikennevahinkolautakunnasta ja liikennevakuutuslain muuttamisesta (HE 16/2002). Ehdotetun pykälän 1 momentin säädösviittauksessa tulisi ottaa huomioon Liikennevahinkolautakuntaa koskevan sääntelyn uudistaminen.

7 luku. Erinäisiä säännöksiä

3 §

Oikeus korvaukseen kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta ja kärsimyksestä raukeaa, jos vahinkoa kärsinyt kuolee ennen korvausvaatimuksen esittämistä.

Helsingin hovioikeus ja *Käräjäoikeustuomarit ry* kannattavat ehdotettua säännöstä.

Kouvolan hovioikeus ja *Helsingin käräjäoikeus* toteavat, että ehdotus saattaa käytännössä aiheuttaa vaikeita näyttökysymyksiä. Käräjäoikeuden mukaan tulisi lähtökohteisesti edellyttää ainakin, että vahinkoa kärsinyt on kirjallisesti esittänyt selkeän yksilöidyn vaatimuksen. Vaihtoehto olisi evätä kivun ja säryn korvausmahdollisuus vainajan itsensä osalta, ellei hän itse ennen kuolemaansa ole pannut vireille tällaista kannetta.

Taloudelliset vaikutukset

Valtiokonttori toteaa, että rikosvahinkolain nojalla suoritettavat korvaukset perustuvat pitkälti niihin korvauksiin, jotka tuomioistuimien on vahingonkorvauslain perusteella velvoittanut rikoksen tekijän korvaamaan rikoksen uhrille. Vahingonkorvauslain 5 luvun sisällöllä on siten oleellinen merkitys valtion varoista rikoksen uhreille maksettaviin korvauksiin. Vahingonkorvauslain eri korvauslajien määrittelytän täsmentäminen auttaa korvauksensaajaa ja myös korvausvelvollista ymmärtämään korvauksen perusteeseen ja sen määrään vaikuttavat seikat edesauttaen siten korvauksen hyväksymistä. Tämä puolestaan voi vähentää tarpeettomien valitusten tekemistä niin tuomioistuinten tuomioihin kuin muidenkin korvausasioita käsittelevien organisaatioiden päätöksiin alentaen siten asioiden käsittelystä aiheutuvia kokonaiskustannuksia.

Ehdotetun 2 d ja 4 b §:n osalta *Valtiokonttori* kiinnittää huomiota siihen, että säännökset lisäävät, erityisesti niihin liittyvän ansionmenetyksen korvaamisen johdosta, korvausvelvollisen maksutaakka mahdollisesti varsin merkittävästikin ja että tosiasialliseksi korvauksen maksajaksi tulee jokin organisaatio kuten vakuutuslaitos tai valtio. Koska mainitunlaisten korvausten hoitaminen on korvausorganisaatioissa varsin työlästä, tämä tulee Valtiokonttorin mukaan aiheuttamaan lisääntyviä käsitteilykuluja kasvavien korvausmenojen lisäksi. Sinänsä Valtiokonttori pitää uusia säännöksiä perusteltuina vahingonkärsineen sekä surmansa saaneen läheisen taloudellisesta asemaa parantavina.

3.2. Liikennevakuutuslaki

6 § 1 mom

Liikennevahingon korvaus määrätään soveltaen vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 2–5, 7 ja 8 §:n sekä 7 luvun 3 §:n säännöksiä. Oikeutta korvaukseen kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta ei kuitenkaan ole, jos henkilövahinko on ollut vähäinen, eikä vahingonkorvauslain 5 luvun 5 §:ää sovelleta 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Liikennevahinkolautakunta toteaa, että liikennevakuutuslain 6 §:n 1 momenttiin ehdotettavat muutokset vastaavat vahingonkorvauslakiin ehdotettuja muutoksia. Lautakunnalla ei ole niihin huomautettavaa. Lautakunta toteaa lisäksi, että se tulee aikaan tarkistamaan nykyisin käytössä olevat ohjeensa vahingonkorvauslakiin tehtäviä muutoksia vastaaviksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Liikennevakuutuskeskus ja *Potilasvakuutuskeskus* viittaavat ehdotetun vahingonkorvauslain

muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 2 momenttiin, jonka mukaan lakia sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tehdyllä teolla tai laiminlyönnillä aiheutuneen vahingon korvaamisen. Lausunnonantajien mukaan liikennevakuutuslain ja potilasvahinkolain muuttamista koskeviin lakeihin tulisi sisällyttää vastaavat säännökset. *Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Liikennevakuutuskeskuksen ja Potilasvakuutuskeskuksen* mukaan samansisältöinen voimaantulosäännös tulisi lisätä myös ehdotettuun raideliikennevastuulain muuttamista koskevaan lakiin. Myös *Potilasvahinkolautakunta* kiinnittää huomiota voimaantulosäännöksiin ehdottaen, että ne kirjoitettaisiin siten, että ne ovat riittävän täsmälliset myös erityislainsäädännön näkökulmasta.

3.3. Potilasvahinkolaki

3 §. Korvauksen määrääminen

Korvaus potilasvahingosta määrätään soveltaen vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 2—4, 7 ja 8 §:n, 6 luvun 1 §:n sekä 7 luvun 3 §:n säännöksiä. Korvausta ei kuitenkaan voida sovittaa vahingon kärsineen oman myötävaikutuksen perusteella, ellei vahingon kärsineen menettely ole ollut tahallista tai törkeän tuottamuksellista. Korvausta ei suoriteta vähäisestä vahingosta.

Sosiaali- ja terveysministeriön, Potilasvahinkolautakunnan, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Liikennevakuutuskeskuksen ja Potilasvakuutuskeskuksen huomiot voimaantulosäännöksestä, kts. jakso 3.2.

3.4. Raideliikennevastuulaki

12 §. Korvattava vahinko

Korvaus raideliikennevahingosta määrätään soveltaen vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 2—5 §, 7 ja 8 §:n sekä 7 luvun 3 §:n säännöksiä.

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Liikennevakuutuskeskuksen ja Potilasvakuutuskeskuksen huomiot voimaantulosäännöksestä, kts. jakso 3.2.

3.5. Rikosvahingot

(Toimikunta ei ehdota muutoksia rikosvahinkolakiin. Toimikunnan näkemyksen mukaan lain uudistamishanke olisi kuitenkin käynnistettävä jo ennen ehdotettujen vahingonkorvauslain muutosten voimaantuloa.)

Valtiokonttori toteaa, että rikosvahinkolain tulisi riittävästi noudattaa vahingonkorvauslaista ilmeneviä pääperiaatteita ollakseen yleisesti hyväksytty korvausjärjestelmä. Lisäksi suoritettavien korvausten tulisi Valtiokonttorin mukaan olla riittävät yleiseen korvaustasoon nähden. Myös *Kokkolan käräjäoikeus, Suomen Asianajajaliitto* ja *Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES* pitävät tärkeänä, että rikosvahinkolakia uudistetaan. *Kokkolan käräjäoikeus* ja *Suomen Asianajajaliitto* pitävät epäkohtana erityisesti sitä, että tuomioistuinten tuomitsemat korvaukset korvataan vain osin rikosvahinkolain nojalla. Epäkohtana tätä on *Kokkolan käräjäoikeuden* mukaan pidettävä erityisesti silloin, kun tuomioistuimen tuomitsemat korvaukset perustuvat itsenäiseen harkintaan eivätkä vastaajan myöntämiseen. Myös

Vantaan käräjäoikeuden mukaan jatkovalmistelussa tulisi vielä harkita, olisiko rikoksella aiheutettujen henkilövahinkojen korvausten tahdonvaltaisuudesta oikeudenkäynnissä ainakin joiltakin osin luovuttava ja vastaavasti rikosvahinkolakia tarkistettava. Samalla voitaisiin Vantaan käräjäoikeuden mukaan harkita, olisiko ehdotetun henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan ja rikosvahinkolautakunnan tehtävät yhdistettävä ja perustettava yksi yhteinen toimielin seuraamaan ja antamaan suosituksia henkilövahinkojen korvaamisesta. Tällä tavoin saatettaisiin korvauskäytäntöjä kyetä yhtenäistämään ja välttää kansalaisten kannalta oudoksuttava tilanne, jonka mukaan tuomioistuinratkaisu eräiden korvausten osalta ei itse asiassa olekaan sitova.

STAKES kiinnittää lisäksi huomiota myös siihen, että mietinnössä ei ole tarkasteltu vähävaraisen henkilön mahdollisuuksia korvata aiheuttamansa rikosvahinko, vaikka tämä on uhrin oikeusturvan kannalta oleellisen tärkeää. Tässä yhteydessä olisi STAKESin mukaan voitu selvittää esimerkiksi ”uhrirahastojen” tai ”vahingonkorvausrahastojen” perustamismahdollisuuksia muutamien Euroopan maiden, esimerkiksi Ruotsin ja Saksan esimerkkien pohjalta.

Rikosuhripäivystys katsoo, että rikosperusteisten korvausten perinnän käynnistämisen tulisi kuulua oikeusviranomaisille. Lisäksi Rikosuhripäivystys katsoo, että uhrin tulisi myös omaisuusrikoksissa saada korvausta valtion varoista nykyistä laajemmin.

3.6. Sairasvakuutuslaki

Kansaneläkelaitos toteaa, että sille sairausvakuutuslain 27 c §:n nojalla kuuluvan takautumisoikeuden toteuttaminen on käytännössä osoittautunut vaikeaksi arviointi- ja näyttöongelmien vuoksi. Kansaneläkelaitoksen kannalta näytön esittämisen tekee tavallistakin vaikeammaksi se, että vakuutettu ei useinkaan ole enää kiinnostunut ansionmenetyksensä selvittämisestä saatuaan jo Kansaneläkelaitokselta itseään tyydyttävän korvauksen. Lisäksi Kansaneläkelaitos toteaa, että käsiteltäessä sairausvakuutuslain 27 c §:n mukaista takautumissaatavaa yleisessä tuomioistuimessa tulkin- taepäselvyyksiä ja – eroavaisuuksia on omiaan aiheuttamaan se, että sairausvakuutuslaissa on omat säännöksensä ansionmenetyksen korvaamisesta. Kansaneläkelaitos kiinnittää myös huomiota siihen, että on epäselvää, sovelletaanko sairausvakuutuslain 27 c §:ää ehdotetun vahingonkorvauslain 4 b §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa eli siis silloin, kun päivärahaa hakevan työkyvyttömyys aiheutuu toiseen henkilöön kohdistuneesta rikoksesta. Kansaneläkelaitoksen näkemyksen mukaan lain sanamuoto ei estäne soveltamista. Vaikka 27 c §:ää tällaisissa tapauksissa sovellettaisiinkin, saattaa ongelmia aiheuttaa käytännössä kuitenkin tiedonsaanti.

3.7. Tapaturmavakuutuslaki

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, AKAVA ry ja Yleisradio Oy pitävät tärkeänä, että pikaisesti selvitetään myös tapaturmavakuutuslain muuttamistarpeet. *Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja AKAVA ry* katsovat, että vahinkoa kärsineen asemaa on parannettava myös tapaturmavakuutuslain alalla. Myöskään *SAK:n* mukaan ei ole perusteltua, että näiden kahden lain antama suoja poikkeaa toisistaan oleellisesti.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto toteaa puolestaan, että tapaturmavakuutuslainsäädännön ei ole tarkoitettukaan täysin vastaavan yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia

säännöksiä. Liiton mukaan on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että näiden säännösten peruskäsitteet – erityisesti henkilövahingon käsite – poikkeaisivat toisistaan mahdollisimman vähän. Liitto pitää kannatettavina henkilövahinkotoimikunnan vahingonkorvauslakiin ehdottamia muutoksia, erityisesti henkilövahinkona korvattavan psyykkisen vamman ja toisaalta eri säännöksen perusteella korvattavan kärsimyksen käsitteellistä täsmentämistä ja erottelua.

3.8. Muuta

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (assistentti, OTL Michael Saarikoski) kiinnittää huomiota siihen, että toimikunta ei ole käsitellyt sitä, olisiko vahingonkorvauslakiin syytä ottaa henkilövahinkoja koskeva yleinen säännös henkilövahingon ja vastuun mahdollisesti perustavan seikan välisen syy-yhteyden osoittamisesta. Tiedekunnan mukaan kysymys on tuottanut vahingonkorvausoikeudellisessa ratkaisutoiminnassa ja tutkimuksessa enemmän ongelmia kuin työryhmän käsittelemät kysymykset. Toimikunta ei ole kiinnittänyt huomiota myöskään siihen, että vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:ää, joka koskee vahingonkärsijän omalla puolella olevan seikan vaikutusta korvausvelvollisuuden laajuuteen, sovelletaan esimerkiksi potilasvahinkolautakunnassa ja vakuutuslautakunnassa selvästi eri tavalla, kun kysymys on henkilövahinkoa koskevasta korvauksen laajuutta koskevasta arvioinnista. Tiedekunta toteaa, että tämä soveltamiskäytännön vaihtelevuus on ongelmallista ja että sitä lakia uudistettaessa olisikin syytä tutkia lähemmin.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES yhtyy toimikunnan näkemykseen siitä, että tuomittavien korvausmäärien epäyhtenäisyys on merkittävämpi ongelma kuin korvausten yleinen taso. Koska korvausmäärien tasosta ei kuitenkaan ole käytettävissä riittävän laajaa selvitystä asianmukaisen arvioinnin suorittamiseksi, STAKES ehdottaa, että tällainen selvitys tehdään mahdollisimman pian. Lisäksi STAKES kiinnittää huomiota siihen, että henkilövahinkotoimikunnan mietinnössä ei ole lainkaan käsitelty rikosasioiden sovittelun yhteydessä laadittavia sekä aineellisia että aineettomia vahingonkorvauksia koskevia sopimuksia, joiden osuus on kuitenkin isohko ottaen huomioon, että vuositasolla sovitteluun lähetetään 4500–5000 rikostapausta. Sovittelutoiminnan valtakunnallistuessa määrän arvellaan lisääntyvän 13 000:een (tuomioistuimet käsittelevät vuodessa n. 70 000 rikosasiaa). Sovittelun valtakunnallistamisen yhteydessä olisi STAKESin mukaan harkittava, pitäisikö sovittelua vahingonkorvausten osalta ohjeistaa tai antaa sitä koskevia suosituksia.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK huomauttaa, että vahingonkorvauksen saamisen nopeus ja varmuus sekä kustannukset oikeussuojan hankkimisesta ovat myös keskeisiä tekijöitä arvioitaessa vahingonkorvaussäätelyn merkitystä. Toimikunta ei kuitenkaan näissä suhteissa esitä parannuksia. Toistuvaissuoritusten ja isojen kertakorvausten maksamisen vakuusjärjestelyitä ei ole edes mietitty. Korvausten suorittamisen tulisi SAK:n mukaan olla valtion asia, ellei niitä vahingonaiheuttajalta saada perityksi.

LIITE**Oikeusministeriö pyysi lausuntoa henkilövahinkotoimikunnan mietinnöstä seuraavilta viranomaisilta ja yhteisöiltä:**

Valtiovarainministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Liikenne- ja viestintäministeriö

Korkein oikeus (varattiin tilaisuus)

Helsingin hovioikeus
 Itä-Suomen hovioikeus
 Kouvolan hovioikeus
 Rovaniemen hovioikeus
 Turun hovioikeus
 Vaasan hovioikeus

Helsingin kärjäoikeus
 Kemin kärjäoikeus
 Kokkolan kärjäoikeus
 Kuopion kärjäoikeus
 Vantaan kärjäoikeus
 Vakuutusosasto

Valtakunnansyyttäjänvirasto
 Kansaneläkelaitos

Liikennevahinkolautakunta
 Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
 Potilasvahinkolautakunta
 Valtiokonttori

Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta
 Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta
 Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta

Kuluttajavirasto
 Terveystieteiden tutkimuskeskus
 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES

Kuluttajien vakuutustoimisto
 Liikennevahinkoasiain korvauslautakunta
 Liikennevakuutuskeskus
 Potilasvakuutuskeskus
 Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry
 Tapaturmavakuutuslaitosten liitto
 Suomen Kuntaliitto

Akava ry

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Suomen Asianajajaliitto
Suomen Lakimiesliitto ry
Käräjäoikeustuomarit ry
Suomen Syyttäjähdistys ry
Yleiset oikeusavustajat ry

Invalidiliitto
Raiskauskriisikeskus Tukinainen
Rikosuhripäivystys
Suomen Mielenterveysseura

Julkisen sanan neuvosto

Päätoimittajien yhdistys ry
Oikeustoimittajat ry
Suomen Journalistiliitto
Viestinnän Keskusliitto
Yleisradio Oy
MTV Oy
Oy Ruutunelonen Ab
Suomen tietotoimisto

Lausuntoa eivät antaneet seuraavat tahot:

Kuopion käräjäoikeus
Vakuutusosasto
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta
Liikennevahinkoasiain korvauslautakunta
Suomen Syyttäjähdistys ry
Julkisen sanan neuvosto
Oy Ruutunelonen Ab